

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

« Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος »

Διπλωματική Εργασία

« Τα εγκλήματα διαφθοράς υπό το πρίσμα του νέου Ποινικού Κώδικα »

Δήμητρα Κωνσταντοπούλου

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτριος Βούλγαρης

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Τα εγκλήματα διαφθοράς υπό το πρίσμα του νέου Ποινικού
Κώδικα»

Δήμητρα Κωνσταντοπούλου

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Δημήτριος Βούλγαρης

ΔΝ

Μέλος Σ.Ε.Π. ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Ηλέκτρα Κουτσούκου

ΔΝ

Μέλος Σ.Ε.Π. ΕΑΠ

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Αφιερώνεται στην οικογένειά μου

Περίληψη

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας έχει συμβάλει καθοριστικά στην διεθνοποίηση του φαινομένου της διαφθοράς, με συνέπεια συνεχείς νομοθετικές πρωτοβουλίες για την συγκρότηση ενός αυστηρού πλέγματος προστασίας. Ωστόσο, όσο εντείνονται τα μέτρα καταπολέμησης της διαφθοράς, τόσο οι δράστες των εν λόγω εγκλημάτων επινοούν εξελιγμένες μεθόδους για να αποκρύψουν τα εγκλήματα διαφθοράς που διαπράττουν. Με αυτόν τον τρόπο υπάρχει ένας αέναος κύκλος ανατροφοδότησης της διαφθοράς καθώς και της νομοθετικής δράσης για την περιστολή της. Βασική μορφή της διαφθοράς είναι οι πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας αντίστοιχα και ιδίως στην σχέση μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Τα εγκλήματα διαφθοράς διακρίνονται από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: α) χαμηλή ορατότητα, β) πολυπλοκότητα, γ) διάχυση ευθύνης σε πολλά πρόσωπα, δ) διάχυση θυματοποίησης και ε) δυσκολία στην επιτυχή έρευνα και δίωξη.

Ένας σημαντικός δημόσιος τομέας στον οποίο εντοπίζονται εστίες διαφθοράς είναι το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης. Σε επίπεδο δημοσίου δικαίου η διαφθορά εντοπίζεται στο πεδίο των δημοσίων συμβάσεων. Σε επίπεδο ποινικού δικαίου η διαφθορά εντοπίζεται στα ακόλουθα: α) σε πράξεις δωροδοκίας δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών, β) στο πεδίο της νομοθέτησης, όπου οι διατάξεις είναι αποτέλεσμα των πελατειακών σχέσεων μεταξύ των εκπροσώπων της πολιτικής εξουσίας και ισχυρών οικονομικών παραγόντων, γ) στον μηχανισμό της δίωξης των εγκλημάτων, που αποτελεί προϋπόθεση κεφαλαιώδους σημασίας για την έναρξη της ποινικής διαδικασίας και δ) στην εκμετάλλευση των δυσλειτουργιών του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, που προκύπτουν από την πολυνομία και την εκμετάλλευση νομικών κενών. Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα των εγκλημάτων διαφθοράς υπό το πρίσμα του νέου Ποινικού Κώδικα. Θα αναφερθούν οι νέες διατάξεις που αφορούν τα εν λόγω εγκλήματα, το νέο πλαίσιο ποινών, καθώς και ζητήματα διαχρονικού δικαίου. Βασικά χαρακτηριστικά του νέου Ποινικού Κώδικα Ν. 4619/2019 είναι η ριζική αναδιάρθρωση του συστήματος ποινών, η κατάργηση αναχρονιστικών διατάξεων του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, η κατάργηση των πταισμάτων και ο εξορθολογισμός των οικονομικών εγκλημάτων και των εγκλημάτων διαφθοράς.

Λέξεις – Κλειδιά

Ποινικός Κώδικας, διαφθορά, τροποποιήσεις, ποινή, Διεθνείς Οργανισμοί

Abstract

The globalization of the economy has contributed decisively to the internationalization of the phenomenon of corruption, resulting in continuous legislative initiatives to establish a strict safety net. However, as anti-corruption measures intensify, the perpetrators of these crimes devise sophisticated methods to conceal the crimes of corruption they are committing. In this way there is a perpetual cycle of feedback of corruption as well as legislative action to curb it. The basic form of corruption is the acts of bribery and venality respectively and especially in the relationship between the public and private sectors. Corruption crimes are distinguished by the following characteristics: a) low visibility, b) complexity, c) diffusion of responsibility to many persons, d) diffusion of victimization and e) difficulty in successful investigation and prosecution.

An important public sector in which hotbeds of corruption are identified is the justice system. At the level of public law, corruption lies in the field of public procurement. At the level of criminal law, corruption is found in the following: a) acts of bribery of judicial and prosecutorial officers, b) in the field of legislation, where the provisions are the result of clientelism between the representatives of the political power and powerful economic actors, c) in the mechanism of prosecution of crimes, which is a prerequisite of fundamental importance for the initiation of criminal proceedings and d) in the exploitation of the malfunctions of the award system criminal justice, resulting from the overregulation and exploitation of legal loopholes. This paper deals with the issue of corruption crimes in the light of the new Penal Code. The new provisions concerning these crimes, the new framework of penalties as well as issues of diachronic law will be mentioned. Key features of the new Penal Code of Law 4619/2019 are the radical restructuring of the penalty system, the abolition of anachronistic provisions of the Special Part of the Penal Code, the abolition of misdemeanours and the rationalization of financial and corruption crimes.

Keywords

Penal Code, corruption, amendments, penalty, International Organizations

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα.....	vii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	vix
Εισαγωγή	1
1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	1
1.1 Εννοιολογική οριοθέτηση της διαφθοράς	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
1.2 Γενεσιουργοί λόγοι και συνέπειες της διαφθοράς.....	4
2. Η ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ 5	
2.1 Δωροδοκία και δωροληψία πολιτικών προσώπων (άρθρα 159 και 159 Α ΠΚ).....	5
2.2. Δωροδοκία εκλογέα (άρθρο 165 ΠΚ).....	11
2.3. Αθέμιτη επιρροή σε δικαστικούς λειτουργούς (άρθρο 167Α ΠΚ).....	12
2.4. Δωροληψία και δωροδοκία δικαστικών λειτουργών (άρθρο 237 ΠΚ).....	13
2.5. Δωροληψία και δωροδοκία υπαλλήλου (άρθρα 235, 236, 237Β και 396 ΠΚ) ...	22
2.5.1. Δωροληψία και δωροδοκία υπαλλήλου στον δημόσιο τομέα(άρθρα 235, 236, 237Β ΠΚ).....	22
2.5.2. Δωροληψία και δωροδοκία υπαλλήλου στον ιδιωτικό τομέα (άρθρο 396 ΠΚ)...	33
2.6. Εμπορία επιρροής-Μεσάζοντες (άρθρο 237Α ΠΚ).....	35
2.7 Ευνοϊκά Μέτρα (άρθρο 263 Α ΠΚ)	36
3. ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ.....	38
3.1 Ειδικές ανακριτικές πράξεις για τα εγκλήματα διαφθοράς (άρθρο 255 ΚΠΔ)38	
3.2 Εισαγγελείς Ειδικών Καθηκόντων (άρθρα 33-36 ΚΠΔ)	40
3.3 . Προστατευόμενοι Μάρτυρες -Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος	42
4. Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	45
4.1. Συστάσεις GRECO	45
4.2. Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	49
5. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ	50

5.1. Το σύστημα κυρώσεων του νέου Ποινικού Κώδικα.....	50
5.2. Ζητήματα αναδρομικότητας και αναλογικότητας του νέου Ποινικού Κώδικα	51
Επίλογος	53
Βιβλιογραφικές Αναφορές	55

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Αρ.	Άρθρο
ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Εδ.	Εδάφιο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Ν.	Νόμος
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Παρ.	Παράγραφος
Περ.	Περίπτωση
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠτΔ	Πρόεδρος της Δημοκρατίας
Σ	Σύνταγμα
Στ.	Στοιχείο
ΣΕΠ	Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
GRECO	Group of States Against Corruption

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της διαφθοράς λόγω των πολυεπίπεδων διαστάσεων του έχει αντίκτυπο σε όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας έχει συμβάλει καθοριστικά στην διεθνοποίηση του φαινομένου της διαφθοράς, με συνέπεια συνεχείς νομοθετικές πρωτοβουλίες για την συγκρότηση ενός αυστηρού πλέγματος προστασίας. Ωστόσο, όσο εντείνονται τα μέτρα καταπολέμησης της διαφθοράς, τόσο οι δράστες των εν λόγω εγκλημάτων επινοούν εξελιγμένες μεθόδους για να αποκρύψουν τα εγκλήματα διαφθοράς που διαπράττουν. Με αυτόν τον τρόπο υπάρχει ένας αέναος κύκλος ανατροφοδότησης της διαφθοράς καθώς και της νομοθετικής δράσης για την περιστολή της (Χατζηκώστας, 2014, σσ. 583-584).

Σε έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας αναφέρεται ότι τα δώρα αποτελούν τα βασικά εργαλεία διαφθοράς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η διαφθορά αποτελεί και το βασικό μέσο διάπραξης του παγκοσμιοποιημένου εγκλήματος (Δημόπουλος, 2003, σσ. 206, 208).

Βασική μορφή της διαφθοράς είναι οι πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας αντίστοιχα και ιδίως στην σχέση μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (Βιδάλη, 2017, σ. 192).

Τα εγκλήματα διαφθοράς διακρίνονται από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: α) χαμηλή ορατότητα, β) πολυπλοκότητα, γ) διάχυση ευθύνης σε πολλά πρόσωπα, δ) διάχυση θυματοποίησης και ε) δυσκολία στην επιτυχή έρευνα και δίωξη (Παπανδρέου, 2016, σ.220).

Ένας σημαντικός δημόσιος τομέας στον οποίο εντοπίζονται εστίες διαφθοράς είναι το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης. Σε επίπεδο δημοσίου δικαίου η διαφθορά εντοπίζεται στο πεδίο των δημοσίων συμβάσεων. Σε επίπεδο ποινικού δικαίου η διαφθορά εντοπίζεται στα ακόλουθα: α) σε πράξεις δωροδοκίας δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών, β) στο πεδίο της νομοθέτησης, όπου οι διατάξεις είναι αποτέλεσμα των πελατειακών σχέσεων μεταξύ των εκπροσώπων της πολιτικής εξουσίας και ισχυρών οικονομικών παραγόντων, γ) στον μηχανισμό της δίωξης των εγκλημάτων, που αποτελεί προϋπόθεση κεφαλαιώδους σημασίας για την έναρξη της ποινικής διαδικασίας και δ) στην εκμετάλλευση των δυσλειτουργιών του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, που προκύπτουν από την πολυνομία και την εκμετάλλευση νομικών κενών (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σσ.187, 193).

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα των εγκλημάτων διαφθοράς υπό το πρίσμα του νέου Ποινικού Κώδικα. Θα αναφερθούν οι νέες διατάξεις που αφορούν τα εν λόγω εγκλήματα, το νέο πλαίσιο ποινών, καθώς και ζητήματα διαχρονικού δικαίου.

Ο νέος Ποινικός Κώδικας Ν.4619/2019 ψηφίστηκε από την Βουλή των Ελλήνων στις 06/06/2019 με ημερομηνία έναρξης ισχύος την 01/07/2019. Από την έναρξη ισχύος του Ν.4619/2019 καταργήθηκε ο Ποινικός Κώδικας που ίσχυσε από την 01.01.1951, καθώς και κάθε σχετική διάταξη που τροποποιούσε το νόμο αυτόν.

Βασικά χαρακτηριστικά του νέου Ποινικού Κώδικα Ν. 4619/2019 είναι η ριζική αναδιάρθρωση του συστήματος ποινών, η κατάργηση αναχρονιστικών διατάξεων του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, η κατάργηση των πταισμάτων και ο εξορθολογισμός των οικονομικών εγκλημάτων και των εγκλημάτων διαφθοράς. Σημαντική τομή του Ν.4619/2019 είναι η κατάργηση του Ν.1608/1950 περί Καταχραστών του Δημοσίου και η ένταξη των προβλέψεων του σε ηπιότερη μορφή στις επί μέρους διατάξεις που αφορούν τα οικονομικά εγκλήματα.

Δεδομένου ότι ο Ποινικός Κώδικας έχει και «πολιτικό πρόσημο», με την πολιτική μεταβολή επήλθαν και οι πρώτες τροποποιήσεις στον Ν.4619/2019 με τους Ν.4637/2019 και Ν. 4855/2021 (Μαργαρίτης & Μαργαρίτη, 2020, σ.17).

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται το φαινόμενο της διαφθοράς, επιχειρείται η εννοιολογική του οριοθέτηση και γίνεται παράθεση των γενεσιουργών λόγων της διαφθοράς και των συνεπειών της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην τυποποίηση των εγκλημάτων διαφθοράς στον Ποινικό Κώδικα, παρουσιάζεται το νέο πλαίσιο ποινών και επισημαίνονται ζητήματα διαχρονικού δικαίου.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται οι δικονομικές διατάξεις που αφορούν τα εγκλήματα διαφθοράς. Συγκεκριμένα, αναφέρονται οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 255 ΚΠΔ, ο θεσμός των εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων που κατόπιν των τελευταίων τροποποιήσεων διαμορφώθηκε στους Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος και το πλαίσιο προστασίας για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται η στάση των Διεθνών Οργανισμών στα εγκλήματα διαφθοράς με έμφαση στις συστάσεις της GRECO προς την Ελλάδα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο επιχειρείται η κριτική αποτίμηση των προαναφερθέντων ζητημάτων.

1.ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

1.1 Εννοιολογική οριοθέτηση της διαφθοράς

Η διαφθορά, ως έννοια φέρει ηθικές και κοινωνικές καταβολές και είναι δυσχερής ο ακριβής ορισμός της. Ο όρος διαφθορά παραπέμπει σε μία κατάσταση αλλοίωσης και νόθευσης του τρόπου λειτουργίας δημόσιων και κοινωνικών θεσμών. Η ετυμολογική ανάλυση της διαφθοράς, στο πρόθεμα δια που επιτείνει την σημασία του δεύτερου συνθετικού, ήτοι της φθοράς, αποδίδει την ολοκληρωτική καταστροφή, που έχει ως επακόλουθο την ατομική αλλοτρίωση και κατ' επέκταση την κοινωνική αλλοτρίωση. Ως διαφθορά, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί οποιαδήποτε αθέμιτη συναλλαγή, η οποία περιέχει όρους αδιαφάνειας και στοχεύει στην επίτευξη ιδιοτελών σκοπών και συμφερόντων (Μπιτζιλέκης, 2010, σ. 595-597, 627).

Η διαφθορά τελεί σε άμεση συνάρτηση με την οικονομική και πολιτική εξουσία. Η διαφθορά ως έννοια έχει ταυτιστεί στην συνείδηση της κοινωνίας με την εκμετάλλευση και κατάχρηση της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας, που διαθέτει κάποιος λόγω της θέσης του. Η κατάχρηση της εξουσίας έχει ως συνέπεια την διενέργεια παράνομων πράξεων, την λήψη αποφάσεων κατά παρέκκλιση με σκοπό τον προσπορισμό οικονομικού οφέλους, ή οποιουδήποτε άλλου υλικού ανταλλάγματος. Η εν λόγω κατάχρηση λαμβάνει χώρα στα πλαίσια των πελατειακών σχέσεων που χαρακτηρίζουν την εκάστοτε πολιτική και οικονομική εξουσία, σε επίπεδο αλληλοεξυπηρητήσεων και με στόχο την απόκτηση ή διατήρηση της εύνοιας (Μάρκοβιτς, 2013, σσ. 70-71)

Η διαφθορά, εκλαμβάνεται ως ζήτημα ποινικού και δημόσιου δικαίου, λόγω του αντικτύπου των πράξεων διαφθοράς στους ανωτέρω τομείς του δικαίου, ωστόσο επί της ουσίας πρόκειται για ένα ιδιαίτερο κοινωνικό, ιδεολογικό και πολιτικό φαινόμενο με προεκτάσεις σε όλους τους τομείς του δημόσιου βίου (Βενιζέλος, 2005, προλογικό σημείωμα).

Η διαφθορά θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως ένα έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης, το οποίο προσβάλλει πλήθος υπερατομικών εννόμων αγαθών (Δημόπουλος, 2005, σ. 34-38).

1.2 Γενεσιουργοί λόγοι και συνέπειες του φαινομένου της διαφθοράς

Η ύπαρξη του φαινομένου της διαφθοράς οφείλεται σε πλήθος παραγόντων, οι σημαντικότεροι εκ των οποίων είναι οι ακόλουθοι: α) το σύνθετο γραφειοκρατικό πλαίσιο, το οποίο λειτουργεί προς όφελος του οργανωμένου εγκλήματος, β) η ύπαρξη αδιαφάνειας στις θεσμικές λειτουργίες του δημοκρατικού πολιτεύματος, η οποία έχει ως επακόλουθο την εμφάνιση των φαινομένων διαπλοκής σε όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου βίου, γ) η κουλτούρα της διαφθοράς, η οποία διακατέχει εκπροσώπους όλων των κοινωνικών και οικονομικών τάξεων και συμβάλει στην διαμόρφωση του κατάλληλου πλαισίου για την εμφάνιση του παράνομου χρηματισμού, ως αναγκαίας προϋπόθεσης για την άμεση διεκπεραίωση οποιασδήποτε συναλλαγής, δ) το έλλειμμα δημοκρατίας, ε) η έλλειψη επαρκούς δημοκρατικής νομιμοποίησης των εξουσιών σε συνδυασμό με την μειωμένη λαϊκή συμμετοχή στους συνταγματικά κατοχυρωμένους θεσμούς, οι οποίοι προορίζονται για τους προνομιούχους της κοινωνίας, οι οποίοι θα εξαργυρώσουν την θεσμική τους θέση με εξυπηρετήσεις και διευκολύνσεις, με συνέπεια την αέναη διαιώνιση των φαινομένων διαφθοράς, στ) η αύξηση του κρυφού πλουτισμού ως συνέπεια της έντονης κρατικής παρέμβασης μέσω της φορολογίας και ζ) η έλλειψη ηθικής κατά την συναλλακτική πρακτική των επιχειρήσεων, η οποία σε παγκόσμιο επίπεδο δημιουργεί το «έλλειμμα ηθικής στο διεθνές εμπόριο» (Δημόπουλος, 2005, σ. 37).

Οι συνέπειες του φαινομένου της διαφθοράς θα μπορούσαν να συνοψιστούν στις ακόλουθες: α) δημιουργία οικονομικής ανισότητας, β) επιτάχυνση της κοινωνικής περιθωριοποίησης και της φτώχειας, γ) νόθευση της λαϊκής κυριαρχίας μέσω της διαπλοκής, δ) μείωση των επενδύσεων με άμεση συνέπεια στην οικονομική ανάπτυξη, ε) συρρίκνωση των κοινωνικών δαπανών και στ) υπονόμηση της αναλογικότητας του φορολογικού συστήματος (Δημόπουλος, 2005, σσ. 37-38).

2. Η ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ

2.1 Δωροδοκία και δωροληψία πολιτικών προσώπων (άρθρα 159 και 159 Α ΠΚ)

Η δωροδοκία και δωροληψία πολιτικών προσώπων τυποποιούνται στα άρθρα 159 και 159 Α του τέταρτου κεφαλαίου του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα που περιέχει τα εγκλήματα κατά των πολιτειακών και πολιτικών οργάνων.

Προστατευόμενο έννομο αγαθό της παρ. 1 των άρθρων 159 και 159Α ΠΚ είναι το κύρος και η ακεραιότητα της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της αυτοδιοικητικής λειτουργίας και της εμπιστοσύνης των πολιτών στην σύννομη, ακέραη και αμερόληπτη δράση των πολιτικών αξιωματούχων που είναι οι φορείς της (Καμπέρου, 2020, σ.1131).

Προστατευόμενο έννομο αγαθό της παρ. 2 των άρθρων 159 και 159Α ΠΚ είναι το ειλικρινές και το ανεπηρέαστο των αποφάσεων των πολιτικών σωμάτων της Βουλής ή κάποιας επιτροπής της ή των συμβουλίων τοπικής αυτοδιοίκησης ή κάποιας επιτροπής τους, που ενδέχεται να αλλοιωθούν εξαιτίας των πράξεων δωροδοκίας (Καμπέρου, 2020, σ.1131).

Με το Ν. 4619/2019 ο τίτλος του άρθρου 159 ΠΚ αναφέρεται πλέον σε πολιτικά πρόσωπα και όχι σε πολιτικούς αξιωματούχους. Επίσης, με το Ν. 4619/2019 στην παρ. 1 του άρθρου 159 ΠΚ γίνεται διεύρυνση του κύκλου των υποκειμένων των εγκληματικών πράξεων της δωροληψίας πολιτικών προσώπων, με την προσθήκη σ' αυτά και των μελών δημοτικών και περιφερειακών συμβουλίων και επιτροπών. Αντίστοιχη προσθήκη ως προς τους δέκτες της δωροδοκίας έγινε και στην παρ. 2 του άρθρου 159Α ΠΚ.

Η προϊσχύσασα διάταξη του άρθρου 159 ΠΚ είχε αντικατασταθεί με το άρθρο 1 παρ. ΙΕ υποπαρ. ΙΕ4 του Ν. 4254/2014 (έναρξη ισχύος από 07/04/2014), με τον οποίο επήλθε ουσιαστική αναμόρφωση των βασικών ποινικών διατάξεων του ΠΚ κατά της διαφθοράς (Καμπέρου, 2020, σ.1131).

Από άποψη διαχρονικού δικαίου πρέπει να τονιστεί ότι η προϊσχύσασα διάταξη του Ν. 4254/2014 είναι ευμενέστερη από την ισχύουσα, διότι το απειλούμενο πλαίσιο ποινής για τις ίδιες πράξεις ήταν ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους έως πέντε έτη, εφόσον η αξία των ωφελημάτων ήταν μέχρι και 120.000 ευρώ και κάθειρξη πέντε έτη έως δέκα έτη,

εάν η αξία των ωφελημάτων υπερέβαινε το ποσό των 120.000€. Η προγενέστερη διάταξη τυγχάνει αναδρομικής εφαρμογής για πράξεις δωροληψίας που είχαν χρόνο τέλεσης πριν την θέση σε ισχύ του Ν. 4254/2014 (07/04/2014) (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 159). (Καμπέρου, 2020, σ.1131).

Με την διάταξη του άρθρου 159 ΠΚ τυποποιείται ως διακεκριμένη μορφή δωροληψίας αυτή που αφορά τους φορείς της νομοθετικής, εκτελεστικής ή αυτοδιοικητικής λειτουργίας, εφόσον αποσκοπεί στον επηρεασμό των προσώπων που διαθέτουν τις ανωτέρω εξουσίες, ώστε να τις ασκήσουν κατά συγκεκριμένο τρόπο ή να παραλείψουν την άσκησή τους. Το απειλούμενο πλαίσιο ποινής είναι κάθειρξη πέντε έως δεκαπέντε έτη (άρθρα 159 παρ. 1 και 52 παρ. 2) και χρηματική ποινή έως χίλιες (1000) ημερήσιες μονάδες (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 159).

Η απαίτηση ή λήψη αθέμιτων ωφελημάτων εκ μέρους των πολιτικών προσώπων –όπως αντίστοιχα ισχύει και στο άρθρο 237 ΠΚ για την δωροληψία και δωροδοκία δικαστικών λειτουργών-αρκεί για το αξιόποιο της πράξης τους, καθώς αντιβαίνει στα θεμελιώδη καθήκοντα που απορρέουν εκ της θέσεως τους. Ως εκ τούτου είναι ποινικώς αδιάφορο -γι' αυτόν τον λόγο δεν εισάγεται και σχετική διάκριση- εάν το αποτέλεσμα επήλθε κατόπιν επηρεασμού της νομοθετικής, εκτελεστικής ή αυτοδιοικητικής λειτουργίας ή εάν πρόκειται για απλή λήψη δώρου για αποτέλεσμα το οποίο θα επερχόταν ούτως ή άλλως (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 159).

Να επισημανθεί ότι παρά τις συστάσεις των Διεθνών Οργανισμών δεν συμπεριλήφθηκε στα υποκείμενα τέλεσης του εγκλήματος της δωροληψίας πολιτικών προσώπων ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, καθώς σύμφωνα με τις Ελληνικές Αρχές θα απαιτείτο συνταγματική αναθεώρηση αλλά και για προστασία του κύρους του θεσμού (Φράγκος, 2020, σ.786).

Ως προς τον προσδιορισμό της τυχόν κοινωνικής προσφορότητας κάποιων ωφελημάτων, αυτός επαφίεται στην κρίση της θεωρίας και της νομολογίας -σε αντιστοιχία με το άρθρο 235ΠΚ για την δωροληψία υπαλλήλου- δεδομένου της συνήθους πρακτικής στην πολιτική λειτουργία (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 159).

Να επισημανθεί ότι το απειλούμενο πλαίσιο ποινών βρίσκεται σε αντιστοιχία με εκείνο που προβλέπεται για την δωροληψία δικαστικών λειτουργών (άρθρο 237ΠΚ), αποκαθιστώντας κατ' αυτόν τον τρόπο το αρχικό σχήμα του ΠΚ, σύμφωνα με το οποίο οι

δωροληψίες των πολιτικών προσώπων και των δικαστικών λειτουργών τυποποιούνται ως διακεκριμένες περιπτώσεις του βασικού αδικήματος της δωροληψίας υπαλλήλου (άρθρο 235 ΠΚ) και όχι ως ιδιώνυμα εγκλήματα (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 159).

Τα εγκλήματα της δωροληψίας πολιτικών προσώπων, τα οποία αφορούν πράξεις οι οποίες ανάγονται στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων τους, αλλά δεν άπτονται της νομοθετικής, εκτελεστικής ή αυτοδιοικητικής λειτουργίας, τιμωρούνται σύμφωνα με το πλαίσιο ποινών της γενικής διάταξης του άρθρου 235 ΠΚ (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 159).

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι κατόπιν της τροποποίησης του Ν. 4637/2019 επήλθε εναρμόνιση στην διατύπωση στην παράγραφο 1 των άρθρων 159 και 159Α ΠΚ, προκειμένου οι διατάξεις περί δωροδοκίας και δωροληψίας πολιτικών προσώπων, να εφαρμόζονται με αντίστοιχο τρόπο και στους βουλευτές αναφορικά με το σύνολο των καθηκόντων τους και όχι μόνο κατά το μέτρο που άπτονται της συμμετοχής τους σε εκλογή ή ψηφοφορία. Επιπλέον, καλύπτεται το προϋφιστάμενο κενό αναφορικά με τους Υφυπουργούς, οι οποίοι δεν αποτελούν μέλη της Κυβέρνησης, με συνέπεια να εξαιρούνται από την προγενέστερη διατύπωση του Ν.4619/2019, χωρίς να συντρέχει δικαιολογητικός λόγος ως προς τούτο (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4637/2019, άρθρο 3).

Με την παράγραφο 3 του άρθρου 159 ΠΚ σε περίπτωση καταδίκης πολιτικών προσώπων για τα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 2, προβλέπεται υποχρεωτική έκπτωση από την θέση που κατέχει ο καταδικασθείς (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 159). Η υποχρεωτική έκπτωση από την δημόσια θέση επιβάλλεται κατόπιν αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης (άρθρο 60 παρ. 2 ΠΚ).

Οι παρ. 1 και 2 τυγχάνουν εφαρμογής και στις περιπτώσεις της παρ. 4 του άρθρου 159 ΠΚ και ειδικότερα όταν τα υποκείμενα τέλεσης της δωροληψίας είναι: α) μέλη κοινοβουλευτικών συνελεύσεων διεθνών ή υπερεθνικών οργανισμών στους οποίους η Ελλάδα είναι μέλος και β) μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σε αυτές τις περιπτώσεις τυγχάνουν εφαρμογής οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι, ακόμα και εάν η πράξη τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, ακόμα και εάν δεν είναι αξιόποινη κατά τους νόμους της χώρας τέλεσης.

Η παρ. 4 του άρθρου 159 ΠΚ τροποποιήθηκε με το άρθρο 31 του Ν. 4855/2021. Πλέον η έννοια του πολιτικού αξιωματούχου, ως υποκειμένου τέλεσης του εγκλήματος της

δωροληψίας διευρύνεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να καλύψει και τους πολιτικούς αξιωματούχους άλλου κράτους και συγκεκριμένα τον Πρωθυπουργό, τα μέλη της Κυβέρνησης, τους Υφυπουργούς άλλου κράτους, καθώς και τα μέλη του κοινοβουλίου ή του συμβουλίου τοπικής αυτοδιοίκησης άλλου κράτους. Σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει διατήρηση του διπλού αξιοποίνου, που τίθεται από την γενική διάταξη του άρθρου 7 του ΠΚ (εγκλήματα αλλοδαπών στην αλλοδαπή) αναφορικά με την δωσιδικία των ελληνικών δικαστηρίων. Να επισημανθεί ότι η εν λόγω ρύθμιση επιβάλλεται από τα άρθρα 5 και 6 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου για την Διαφθορά και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο αυτής (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4855/2021, άρθρο 32).

Στην παρ. 5 του άρθρου 159 ΠΚ αναφέρονται οι παρεπόμενες ποινές. Στα εγκλήματα των παρ. 1 και 2 του προαναφερθέντος άρθρου εφαρμόζεται η παρεπόμενη ποινή της δήμευσης του άρθρου 238 ΠΚ. Το δικαστήριο επιβάλλει στον καταδικασθέντα την δήμευση των δώρων καθώς και των περιουσιακών στοιχείων, που αποκτήθηκαν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο από αυτά, σύμφωνα με το άρθρο 68 ΠΚ. Η παρεπόμενη ποινή της δήμευσης έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα (Καμπέρου, 2020, σ. 1134).

Στην παρ. 5 του άρθρου 159 ΠΚ τυποποιούνται ευνοϊκά μέτρα, σε αντιστοιχία με τα μέτρα επιείκειας του προϊσχύσαντος ΠΚ. Στα εγκλήματα των παρ. 1 και 2 του προαναφερθέντος άρθρου εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 263Α παρ. 2 έως 5 ΠΚ, η οποία φέρει τον τίτλο «Ευνοϊκά Μέτρα» και καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες δύναται να επιβληθεί μειωμένη ποινή στον υπαίτιο που συμβάλλει ουσιωδώς στην αποκάλυψη εγκλημάτων δωροληψίας πολιτικών προσώπων. Επίσης προβλέπεται δυνατότητα αναστολής εκτέλεσης ποινής από το δικαστήριο καθώς και δυνατότητα αναστολής της ασκηθείσας ποινικής δίωξης τόσο από το συμβούλιο πλημμελειοδικών όσο και από το δικαστήριο (Καμπέρου, 2020, σ. 1134).

Στο άρθρο 159Α του ΠΚ τυποποιείται η εγκληματική πράξη της δωροδοκίας για τα αναφερόμενα πρόσωπα του άρθρου 159 ΠΚ, για πράξεις που ανάγονται στην άσκηση της εξουσίας τους. Και στο υπό εξέταση άρθρο τέθηκε το ζήτημα της πιθανής ένταξης του Προέδρου της Δημοκρατίας στα πολιτειακά όργανα προς τα οποία απευθύνονται οι δωροδοκούντες, καθώς στην εν λόγω περίπτωση δεν προκύπτει ζήτημα ευθυνών του Προέδρου της Δημοκρατίας. Εντέλει στη νομοπαρασκευαστική επιτροπή επικράτησε η άποψη ότι τα αναφερόμενα πρόσωπα στο έγκλημα της δωροδοκίας θα πρέπει να ταυτίζονται με εκείνα της δωροληψίας. Κατόπιν τούτου, οι πράξεις της δωροδοκίας του

Προέδρου της Δημοκρατίας αντιμετωπίζονται σύμφωνα με την γενική διάταξη του άρθρου 236 ΠΚ περί δωροδοκίας υπαλλήλου (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 159Α ΠΚ).

Στο άρθρο 159Α του ΠΚ, εκτός από την εγκληματική πράξη της ενεργητικής δωροδοκίας των παρ. 1 και 2, διευρύνθηκε το αξιόποιο καθώς στην παρ. 3 τυποποιήθηκε και η συμπεριφορά διευθυντών επιχειρήσεων ή προσώπων που φέρουν την ευθύνη λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε επιχειρήσεις, στις περιπτώσεις που δεν εμποδίζουν πρόσωπο που τελεί υπό τις εντολές τους να διαπράξει προς όφελος της επιχείρησης την εγκληματική πράξη της δωροδοκίας (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 159Α ΠΚ).

Η ανωτέρω πράξη συνιστά πλημμέλημα για το οποίο απειλείται ποινή φυλάκισης και χρηματική ποινή και αποτελεί την διακεκριμένη μορφή του εγκλήματος του άρθρου 236 παρ. 3 ΠΚ, με μόνη διαφοροποίηση ως προς το πρόσωπο του δωροδοκηθέντος. Η εν λόγω διάταξη, η οποία είχε τεθεί από το Ν. 4254/2014, είχε δεχθεί έντονη κριτική από την επιστήμη με το επιχείρημα της υπερβολικής διεύρυνσης του αξιοποίνου και της πρόκλησης ενδοσυστημικών αντιφάσεων. Η αρχική διατύπωση της διάταξης του νέου ΠΚ, που κυρώθηκε με το Ν. 4619/2019, είχε ακριβώς το ίδιο περιεχόμενο με την επικριθείσα διάταξη (Καμπέρου, 2020, σ.1137).

Με την τροποποίηση του Ν. 4637/2019, η ανωτέρω παρ. 3 του άρθρου 159Α ΠΚ διαμορφώθηκε ως ακολούθως: Η ευθύνη του διευθυντή επιχείρησης ή άλλου προσώπου, που έχει την εξουσία λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε επιχείρηση θεμελιώνεται αφενός μόνο όταν το εν λόγω πρόσωπο παραβιάζει συγκεκριμένο καθήκον επιμέλειας και αφετέρου όταν η παραβίαση του καθήκοντος καλύπτεται από δόλο (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4637/2019, άρθρο 3).

Η παρ. 3 του άρθρου 159Α ΠΚ δεν εγκαθιδρύει γενική υποχρέωση του διευθυντή επιχείρησης ή άλλου προσώπου, που έχει την εξουσία λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε επιχείρηση, να ενεργεί αποτρεπτικά για τις πράξεις δωροδοκίας που τελούν οι υπάλληλοι μιας επιχείρησης προς όφελος της τελευταίας. Επιπρόσθετα, για διασφάλιση της αρχής της νομιμότητας, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 1 του ΠΚ, απαιτείται ο δράστης να έχει προβεί σε παράβαση συγκεκριμένου καθήκοντος επιμέλειας με δόλο. Το καθήκον επιμέλειας είναι συγκεκριμένο, όταν υπάρχει ρητή

αναφορά των ενεργειών που συνιστούν την δέουσα εποπτεία και έλεγχο επί των δραστηριοτήτων των προσώπων που τελούν υπό τις εντολές ή τον έλεγχό του. Θα υφίσταται αναιτιολόγητη καταδίκη για το πλημμέλημα της ανωτέρω αναφερόμενης διάταξης, εάν δεν υπάρχει ρητή αναφορά στην καταδικαστική απόφαση συγκεκριμένων διατάξεων του νόμου ή του καταστατικού της επιχείρησης, από τις οποίες να προκύπτει το καθήκον επιμέλειας, που παραβίασε ο δράστης (Καμπέρου, 2020, σ.1139).

Προαπαιτούμενο για την εφαρμογή της διάταξης της παρ. 3 του άρθρου 159Α ΠΚ, είναι η επέλευση του αποτελέσματος, δηλαδή να έχει τελεστεί το έγκλημα της δωροδοκίας της παρ. 1 ή 2 προς όφελος της επιχείρησης, την οποία δεν απέτρεψε ο δράστης από αμέλειά του, παραλείποντας να ασκήσει συγκεκριμένες ενέργειες εποπτείας και ελέγχου με δόλο, ήτοι να παραβιάσει συγκεκριμένο καθήκον επιμέλειας. Η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου είναι απαραίτητη, τόσο μεταξύ της παραβίασης του συγκεκριμένου καθήκοντος επιμέλειας και της παράλειψης του διευθυντή να ασκήσει την δέουσα εποπτεία και έλεγχο, όσο και μεταξύ της παράλειψης αυτής και της επελθούσας εγκληματικής πράξης της δωροδοκίας (Καμπέρου, 2020, σ. 1139).

Με την παρ. 4 του άρθρου 159Α ΠΚ, γίνεται επέκταση της εφαρμογής της διάταξης σε όλες τις περιπτώσεις ενεργητικής δωροδοκίας αλλοδαπού αξιωματούχου κρατικού ή υπερεθνικού οργανισμού, οι οποίες τελούνται από ημεδαπό, ακόμα και στην περίπτωση που δεν υφίσταται αξιόποινο κατά το δίκαιο της χώρας τέλεσης (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 159Α).

Στην ανωτέρω διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 159Α ΠΚ με το άρθρο 32 του Ν.4855/2021 προστέθηκε στην έννοια του πολιτικού αξιωματούχου άλλου κράτους, προς τον οποίο απευθύνεται η δωροδοκία του ημεδαπού και ο Πρωθυπουργός, τα μέλη της Κυβέρνησης και οι Υφυπουργοί εκτός από τα μέλη του κοινοβουλίου ή του συμβουλίου τοπικής αυτοδιοίκησης άλλου κράτους (Αιτιολογική έκθεση Ν.4855/2021, άρθρο 33).

Στην παρ. 5 του άρθρου 159Α ΠΚ προβλέπεται η επιβολή της παρεπόμενης ποινής της δήμευσης (238 ΠΚ) και η ανάλογη εφαρμογή των ευνοϊκών μέτρων (263Α ΠΚ), για τα οποία ισχύουν τα ανωτέρω αναφερθέντα για την παρ. 5 του άρθρου 159 ΠΚ (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 159Α).

2.2. Δωροδοκία εκλογέα (άρθρο 165 ΠΚ)

Η δωροδοκία κατά εκλογέα τυποποιείται στο άρθρο 165 ΠΚ του τέταρτου κεφαλαίου (Π.) του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα που περιέχει τα εγκλήματα κατά του εκλογικού σώματος.

Προστατευόμενο έννομο αγαθό του άρθρου 165 ΠΚ είναι η αντικειμενικότητα της ψήφου (Μαργαρίτης & Μαργαρίτη, 2020, σ. 444) και η εκλογική εντιμότητα. Στο προαναφερθέν άρθρο τυποποιούνται τρεις αξιόποινες πράξεις: α) η δωροδοκία εκλογέα (άρθρο 165 παρ. 1 ΠΚ), β) η δωροληψία εκλογέα (άρθρο 165 παρ. 2 ΠΚ) και γ) η υπόσχεση ή παροχή δωρεάς (άρθρο 165 παρ. 3 ΠΚ). Οι εν λόγω αξιόποινες πράξεις στοχεύουν στη νόθευση των αποτελεσμάτων των εκλογών ή των δημοψηφισμάτων, μέσω της αλλοίωσης της βούλησης των εκλογέων με την προσφορά δώρων ή μη οφειλόμενων ωφελημάτων (Καμπέρου, 2020, σ.1155).

Η τυποποίηση της αξιόποινης πράξης της δωροδοκίας εκλογέα έχει πεδίο εφαρμογής όχι μόνο τις βουλευτικές και αυτοδιοικητικές εκλογές, αλλά και τις εκλογικές διαδικασίες για την ανάδειξη των ευρωβουλευτών, καθώς και τα δημοψηφίσματα. Αξιόποινη είναι η υπόσχεση ή παροχή οποιωνδήποτε μη οφειλόμενων ωφελημάτων σε εκλογέα για να παραλείψει να ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα ή για να το ασκήσει σύμφωνα με ορισμένο τρόπο. Η παροχή δώρων σε εκλογέα, προκειμένου να ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα, δεν μπορεί να θεωρηθεί αξιόποινη δεδομένου ότι η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 165).

Ο εκλογέας, ο οποίος αναφορικά με την διενέργεια εκλογών ή δημοψηφισμάτων, γίνεται δέκτης παροχής ή υπόσχεσης ωφελημάτων, τα οποία δεν δικαιούνται, ή απαιτεί τέτοιου είδους ωφελήματα, προκειμένου να ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα σύμφωνα με ορισμένο τρόπο ή ακόμη να παραλείψει να το ασκήσει τιμωρείται με την ποινή της ενεργητικής δωροδοκίας (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 165).

Με το νέο Ποινικό Κώδικα διευρύνθηκε το αξιόποينو με την τυποποίηση πράξεων, οι οποίες δεν αναφέρονταν στον προϊσχύσαντα ΠΚ, ωστόσο με τις πράξεις αυτές αλλοιώνεται η ψήφος των εκλογέων και επιπλέον οι πράξεις αυτές είναι αξιόποινες στα πλαίσια της εκλογικής νομοθεσίας. Πλέον, με την διεύρυνση του αξιόποινου, ποινικά κολάσιμες είναι όχι μόνο η προσφορά ωφελημάτων σε συγκεκριμένο εκλογέα (παρ.1) και

η αποδοχή τους από τον εκλογέα (παρ.2) αλλά και οι πράξεις οι οποίες απευθύνονται σε αόριστο αριθμό εκλογέων (παρ. 3) (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 165).

Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 165 ΠΚ, τιμωρείται όποιος από την προκήρυξη κάποιας από τις εκλογές ή τα δημοψηφίσματα και ως το τέλος της ψηφοφορίας υπόσχεται ή κάνει δωρεά για φιλανθρωπικό σκοπό ή για εκτέλεση έργου σε εκλογική περιφέρεια, δήμο, φιλανθρωπικό κατάστημα, κοινωφελές ίδρυμα ή εκκλησία, ως αντάλλαγμα για να υπερψηφιστεί, καταψηφιστεί ή προτιμηθεί συγκεκριμένος υποψήφιος (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 165).

Οι ανωτέρω αναφερόμενες πράξεις είναι πάντα πλημμεληματικής μορφής, ανεξάρτητα από το ύψος της αξίας των ωφελημάτων. Το προβλεπόμενο πλαίσιο ποινών στον ισχύοντα ΠΚ είναι φυλάκιση από δέκα ημέρες έως τρία έτη και χρηματική ποινή για τις πράξεις των παρ. 1 και 3 και φυλάκιση από δέκα ημέρες έως δύο έτη και χρηματική ποινή για την πράξη της παρ. 2 του άρθρου 165 ΠΚ. Να επισημανθεί, ότι πλέον η στερητική της ελευθερίας ποινή για την δωροδοκία της παρ. 1, είναι βαρύτερη σε σχέση με την προϊσχύσασα (η οποία προέβλεπε ποινή φυλάκισης έως δύο έτη) και επειδή υπάρχει επαύξηση του αξιοποιήσιμου, δεν τυγχάνει αναδρομικής εφαρμογής σύμφωνα με το άρθρο 2 ΠΚ σε εκκρεμείς πράξεις τελεσθείσες μέχρι και την 30.06.2019 (η 01/07/2019 είναι η ημερομηνία έναρξης ισχύος του νέου Ποινικού Κώδικα) (Καμπέρου, 2020, σ. 1155).

Τέλος, να αναφερθεί ότι η δωροδοκία εκλογέα (παρ. 1), η δωροληψία εκλογέα (παρ.2) και η υπόσχεση ή παροχή δωρεάς για φιλανθρωπικό σκοπό (παρ.3) συνιστούν ειδικά εκλογικά αδικήματα, τα οποία προβλέπονται στις διατάξεις του άρθρου 114 παρ.1,2,και 3 του ΠΔ 26/2012 αντίστοιχα, οι οποίες τυγχάνουν εφαρμογής ως ειδικές με προβλεπόμενο αυστηρότερο πλαίσιο ποινών, ήτοι ποινή φυλάκισης από τρεις μήνες έως και τρία έτη (Καμπέρου, 2020, σ. 1155).

2.3. Αθέμιτη επιρροή σε δικαστικούς λειτουργούς (άρθρο 167Α ΠΚ)

Στο άρθρο 167Α του ΠΚ, του πέμπτου κεφαλαίου του Ειδικού Μέρους του ΠΚ, που περιέχει τις προσβολές κατά της πολιτειακής εξουσίας, τυποποιήθηκε η άσκηση αθέμιτης επιρροής σε δικαστικούς λειτουργούς.

Η δικαιοσύνη αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες λειτουργίας του κράτους και γι' αυτόν τον λόγο οι προσβολές κατά των λειτουργών της ή από τούτους, εκλαμβάνονται είτε ως προσβολές κατά της κρατικής εξουσίας είτε ως κατάχρηση της εξουσίας τους. Με το άρθρο 167Α ΠΚ έγινε εισαγωγή μιας νέας ποινικής διάταξης με την οποία επήλθε διεύρυνση του αξιοποίνου, με την τυποποίηση πράξεων αθέμιτης επιρροής, πίεσης ή απειλής μέσω της οποίας ο δράστης επιχειρεί να επιβάλει σε δικαστικό λειτουργό, διαιτητή ή ένορκο την διενέργεια πράξης που ανάγεται στον κύκλο των καθηκόντων του ή την παράλειψη διενέργειας νόμιμα οφειλόμενης πράξης ή τέλος την ευνοϊκή ή δυσμενή μεταχείριση ορισμένου διαδίκου (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 167ΑΠΚ)

Ως αθέμιτη θεωρείται η επιρροή η οποία αντίκειται στο νόμο και στα καθήκοντα των δικαστικών λειτουργών. Το απειλούμενο πλαίσιο ποινής είναι τουλάχιστον ένα έτος έως πέντε έτη και χρηματική ποινή (Μαργαρίτης & Μαργαρίτη, 2020, σ. 455).

2.4. Δωροληψία και δωροδοκία δικαστικών λειτουργών (άρθρο 237 ΠΚ)

Η δωροληψία και δωροδοκία των δικαστικών λειτουργών τυποποιείται στο δωδέκατο κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, στα εγκλήματα τα σχετικά με την υπηρεσία.

Προστατευόμενο έννομο αγαθό του άρθρου 237 ΠΚ είναι η καθαρότητα, ως χαρακτηριστικό στοιχείο της άσκησης των δικαστικών καθηκόντων. Η εν λόγω καθαρότητα πρέπει να διέπει ως ουσιαστική προϋπόθεση την άσκηση των δικαστικών καθηκόντων, κατά τέτοιο τρόπο ώστε η απονομή της Δικαιοσύνης από τους Δικαστές να γίνεται με αδιάβλητο τρόπο και όσον αφορά τους πολίτες να εμπεδώνεται η εμπιστοσύνη τους στην αδέκαστη άσκηση της δικαστικής εξουσίας (Κωστάρας, 2014, σ. 496).

Κατά την κρατούσα άποψη, το προστατευόμενο έννομο αγαθό του εγκλήματος της δωροδοκίας δικαστή είναι η ορθή και αχρημάτιστη απονομή της δικαιοσύνης, ως υπερατομικού εννόμου αγαθού. Η παρέμβαση στην δικαστική κρίση μέσω του χρηματισμού των δικαστικών λειτουργών έχει ιδιαίτερη ηθική και κοινωνική απαξία και αυτός είναι ο δικαιολογητικός λόγος της τυποποίησης της δωροδοκίας των δικαστικών λειτουργών ως διακεκριμένης ειδικής περίπτωσης σε σχέση με την κοινή εγκληματική πράξη της δωροδοκίας των υπαλλήλων των άρθρων 235 και 236 ΠΚ (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1670).

Ο όρος δικαστικά καθήκοντα που αναφέρεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 237 ΠΚ, επί της ουσίας περιλαμβάνει τα καθήκοντα που έχουν αναλάβει όσοι είναι επιφορτισμένοι με την άσκηση δικαιοδοτικού έργου οποιασδήποτε μορφής. Με την ευρεία έννοια του όρου δικαστικά καθήκοντα έχουν όλοι οι επαγγελματίες δικαστές κάθε βαθμού, όλοι ανεξαιρέτως οι εισαγγελικοί λειτουργοί καθώς και όσοι καλούνται να δικάσουν σε συνεργασία με τους επαγγελματίες δικαστές (π.χ. οι ένορκοι που συμμετέχουν στις συνθέσεις των Μικτών Ορκωτών Δικαστηρίων καθώς και οι αξιωματικοί που συμμετέχουν στις συνθέσεις των Στρατιωτικών Δικαστηρίων) (Κωστάρας, 2014, σ. 497).

Η φράση « για ενέργεια ή παράλειψηπου ανάγεται στην εκτέλεση των καθηκόντων του κατά την απονομή της δικαιοσύνης» καθιστά σαφές ότι η δωροληψία και δωροδοκία δικαστικών λειτουργών, δεν αφορά μόνο την πράξη της απονομής της δικαιοσύνης αλλά και περιπτώσεις ασκήσεως δικαστικών καθηκόντων τα οποία δεν περιέχουν κρίση υποθέσεως. Ως σχετικά παραδείγματα θα μπορούσαν να αναφερθούν η άσκηση ποινικής δίωξης, η επιβολή περιοριστικών όρων, η έκδοση εντάλματος σύλληψης, η διενέργεια ανακριτικών πράξεων, η διενέργεια προκαταρκτικών διαδικαστικών πράξεων (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 237).

Στο άρθρο 237 ΠΚ έχει ενταχθεί η διάταξη για την δωροληψία και δωροδοκία του προϊσχύσαντος ποινικού κώδικα με ουσιώδεις τροποποιήσεις, εκτός από την προσαρμογή των ποινικών κυρώσεων στο νέο σύστημα ποινών. Ειδικότερα, στην παρ. 2 διατυπώνεται ρητά ότι το έγκλημα της ενεργητικής δωροδοκίας δικαστικού λειτουργού έχει ουσιωδώς υποδεέστερη ποινική απαξία έναντι της εγκληματικής πράξης της δωροληψίας δικαστικού λειτουργού, δεδομένου ότι η πολιτεία απαιτεί από τους λειτουργούς της δικαιοσύνης να επιδεικνύουν σθεναρή αντίσταση σε οποιαδήποτε πράξη διαφθοράς. Είναι ποινικά αδιάφορο εάν το αποτέλεσμα της δικαστικής λειτουργίας επηρεάστηκε από την πράξη της δωροδοκίας, αρκεί η λήψη ή υπόσχεση για λήψη αθέμιτων ωφελημάτων ανεξαρτήτως της έκβασης της υποθέσεως, διότι η αδέκαστη και αχρημάτιστη λειτουργία της δικαιοσύνης, ανάγεται σε θεμελιώδη υποχρέωση των φορέων απονομής της και ως εκ τούτου η απαίτηση ή η λήψη ωφελημάτων αντίκειται στο θεμελιώδες καθήκον της θέσης τους. Η σπουδαιότητα της θέσης των δικαστικών λειτουργών, οι οποίοι απολαύουν συνταγματικής προστασίας -αναφορικά με την προσωπική και λειτουργική τους ανεξαρτησία-είναι ο δικαιολογητικός λόγος για την αυξημένη απαξία των περιπτώσεων δωροληψίας. Αναφορικά με τις περιπτώσεις μη δικαστικών αλλά διοικητικών καθηκόντων των

δικαστικών λειτουργιών εφαρμόζεται η γενική διάταξη του άρθρου 235 ΠΚ περί δωροληψίας υπάλληλου (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 237).

Η παρ. 3 του άρθρου 237 ΠΚ τροποποιήθηκε με το Ν. 4637/2019, ώστε να προκύπτει με σαφήνεια ότι τα διευθυντικά στελέχη των νομικών προσώπων θα πρέπει να καλύπτουν με δόλο την παραβίαση συγκεκριμένων καθηκόντων, εξαιτίας της οποίας από αμέλειά τους θα είναι εφικτή η τέλεση πράξεων δωροδοκίας (Αιτιολογική έκθεση Ν.4637/2019, άρθρο 3).

Στον ισχύοντα ποινικό κώδικα έχει προστεθεί η παρ. 4, στην οποία αναφέρεται ότι οι διατάξεις που έχουν εφαρμογή για τους Έλληνες δικαστικούς λειτουργούς τυγχάνουν εφαρμογής και όταν οι εγκληματικές πράξεις της δωροδοκίας και της δωροληψίας τελούνται από ή προς μέλη του Δικαστηρίου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσους ασκούν δικαστικά καθήκοντα ή καθήκοντα διαιτητή σε διεθνή δικαστήρια των οποίων η δικαιοδοσία είναι αποδεκτή από την Ελλάδα ή δικαστές, ενόρκους ή διαιτητές άλλων κρατών σχετικά με την άσκηση των δικαστικών τους καθηκόντων. Για τις ανωτέρω περιπτώσεις υπάρχει ρητή πρόβλεψη εφαρμογής των ελληνικών ποινικών νόμων, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 5 περί της αρχής της εδαφικότητας, για τις τελούμενες πράξεις στην αλλοδαπή από ή προς ημεδαπό, ακόμα και εάν δεν υπάρχει πρόβλεψη ποινικού αξιοποιήσιμου από τους νόμους της χώρας τέλεσης. Το ίδιο συμβαίνει και όταν τελούμενη πράξη στην αλλοδαπή γίνεται από υπάλληλο οργάνου ή οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με έδρα στην Ελλάδα (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 237).

Το άρθρο 237 ΠΚ περί δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών (όπως και οι διατάξεις περί δωροδοκίας και δωροληψίας υπαλλήλου 235 και 236ΠΚ) έχει αποτελέσει επανειλημμένως πεδίο ενασχόλησης του ποινικού νομοθέτη, με συνέπεια αλλεπάλληλες νομοθετικές αλλαγές. Οι πράξεις της δωροδοκίας και της δωροληψίας αποτελούν την κατεξοχήν έκφραση της διαφθοράς, γεγονός που καθιστά έκδηλο το ενδιαφέρον της εκάστοτε πολιτικής εξουσίας, να αφήσει το στίγμα της μέσω της ποινικής νομοθεσίας στον εξαγγελλλόμενο αγώνα της κατά της διαφθοράς. Η νομοθέτηση όμως εν μέσω σκανδάλων και ηθικών πανικών καλλιεργούμενων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική καθώς λειτουργεί με όρους ποινικού λαϊκισμού.

Στο σημείο αυτό θα επιχειρηθεί μια ιστορική αναδρομή στη διάταξη 237 ΠΚ. Μέχρι τον Μάρτιο του 2005 η παθητική δωροδοκία δικαστικών λειτουργών και υπαλλήλων αντιμετωπιζόταν με πρόβλεψη ποινών σε επίπεδο πλημμελήματος. Η δε ενεργητική δωροδοκία δικαστικών λειτουργών είχε ηπιότερη ποινική αντιμετώπιση σε σχέση με την αντίστοιχη δωροδοκία υπαλλήλων, γεγονός που λειτουργούσε αναιρετικά ως προς τον δικαιολογητικό λόγο της αυστηρότερης τιμωρίας της δωροδοκίας δικαστικών λειτουργών και της αυξημένης ποινικής απαξίας λόγω του προσβαλλόμενου εννόμου αγαθού της αμερόληπτης και αχρημάτιστης απονομής της δικαιοσύνης. Ποινή κακούργηματικού χαρακτήρα για τις πράξεις διαφθοράς των δικαστικών λειτουργών προβλεπόταν μόνο με την συνδρομή των προϋποθέσεων του πλέον καταργηθέντος άρθρου 1 του Ν. 1608/1950 περί καταχραστών του δημοσίου (Παπααχρήστου, 2021, σσ.1667-1668).

Εν συνεχεία, με το Ν.3327/2005 και το άρθρο 1 παρ. 7 «Μέτρα ενίσχυσης του εσωτερικού ελέγχου και της Διαφάνειας στην Δικαιοσύνη» υπήρξε αναβάθμιση του εγκλήματος της δωροδοκίας δικαστικών λειτουργών από πλημμέλημα σε κακούργημα κατόπιν της έντονης κοινωνικής αποδοκιμασίας για το φαινόμενο της διαφθοράς στην ελληνική δικαιοσύνη. Την περίοδο εκείνη είχαν αποκαλυφθεί πολλές περιπτώσεις δωροληψίας και παράβασης καθήκοντος των δικαστικών λειτουργών (Παπααχρήστου, 2021, σσ.1668-1669).

Επόμενος νομοθετικός σταθμός ο Ν. 3666/2008 (άρθρο 2 παρ. 1) «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και αντικατάσταση συναφών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα». Η δωροδοκία δικαστή από κακούργημα επανήλθε πλέον σε πλημμέλημα, ενώ μετατράπηκε σε κακούργημα μόνο η πράξη εκείνη που η αξία του δώρου υπερβαίνει το ποσό των 120.000€, όπως ισχύει και για κάθε άλλη πράξη δωροδοκίας. Είναι άξιο απορίας το τι μεσολάβησε από το 2005 έως το 2008-δεδομένου ότι το προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι σε κάθε περίπτωση η αμερόληπτη και αχρημάτιστη απονομή της δικαιοσύνης- ώστε να μετατραπεί εκ νέου η δωροδοκία δικαστικού λειτουργού από κακούργημα σε πλημμέλημα, με εξαίρεση την προαναφερθείσα περίπτωση. Μια απάντηση θα μπορούσε να είναι ότι πλέον η κοινωνική αποδοκιμασία από την αποκάλυψη του παραδικαστικού κυκλώματος είχε εξαλειφθεί, καθώς κάποιο άλλο ζήτημα θα είχε λάβει θέση στο προσκήνιο της προβολής από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επομένως οι καλλιεργούμενοι ηθικοί πανικοί δεν πίεζαν για

αυστηρή νομοθετική αντιμετώπιση της δωροδοκίας των δικαστικών λειτουργών (Μπιτζιλέκης, 2013, σ. 325).

Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες συνεχίστηκαν με τους ακόλουθους νόμους: Ν. 3849/2010 (άρθρο 22 στ. γ), Ν. 4055/2012 (άρθρο 25 παρ.1 στοιχεία ε και στ), Ν. 4139/2013 (άρθρο 70). Η τελική μορφή του άρθρου 237 ΠΚ του προϊσχύσαντος ΠΚ επήλθε με το Ν. 4254/2014 (άρθρο 1 υποπαρ. ΙΕ/8), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ από την 07^η /04/2014 και με το Ν. 4258/2014 (άρθρο 32 παρ. 1) (Παπαχρήστου, 2021, σ.1670).

Η αντικειμενική και αμερόληπτη λειτουργία της δικαιοσύνης αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για τη σύννομη και ομαλή κοινωνική συμβίωση και συμβάλλει ουσιαδώς στην εδραίωση της εμπιστοσύνης των κοινωνιών στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Η ανάγκη διακριτής τυποποίησης των πράξεων διαφθοράς των δικαστικών λειτουργών αλλά και των πολιτικών προσώπων από τους λοιπούς υπαλλήλους τόσο του δημόσιου τομέα όσο και του ιδιωτικού εδράζεται στον θεσμικό τους ρόλο. Οι αρχές της αμεροληψίας, της αντικειμενικότητας και της ουδετερότητας είναι άμεσα συνυφασμένες με το λειτούργημα των δικαστών και η εφαρμογή τους κατά την άσκηση του λειτουργήματός τους, δεν αποτελεί ένα απλό υπαλληλικό καθήκον, αλλά ένα ουσιαδές υπηρεσιακό καθήκον. Οι δικαστικοί λειτουργοί ως κρατικά όργανα, οφείλουν να υπηρετούν την πολιτεία και τους πολίτες με εντιμότητα και καθαρότητα και να μεριμνούν για την υλοποίηση της συνταγματικώς κατοχυρωμένης αρχής του κράτους δικαίου (Παπαχρήστου, 2021, σσ. 1671-1672).

Η προσφυγή στην δικαιοσύνη πρέπει να αποτελεί το «καταφύγιο» κάθε κοινωνού, ο οποίος δεν μπορεί να δικαιωθεί με κάποιον άλλο τρόπο. Όταν η έκβαση μιας δικαστικής υπόθεσης συναρτάται από την καταβολή οποιουδήποτε ανταλλάγματος, το οποίο δεν προβλέπεται στο νόμο, τότε πλήττεται καίρια ο αμερόληπτος και απροσωπόληπτος χαρακτήρας της δικαιοσύνης, καθώς και η δυνατότητα των κοινωνιών για ισότιμη πρόσβαση σε αυτήν. Ο δικαστικός λειτουργός που χρηματίζεται με οποιουδήποτε είδους αντάλλαγμα, φαλκιδεύει την απονομή της δικαιοσύνης και επιφέρει ανεπανόρθωτο πλήγμα στην εμπιστοσύνη των πολιτών στον θεσμό της δικαιοσύνης, καθώς πλέον δεν υφίσταται η έννοια της ισότιμης μεταχείρισης των πολιτών έναντι του νόμου (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1672).

Η αξιόποινη πράξη της δωροδοκίας δικαστικού λειτουργού συνιστά έγκλημα αφηρημένης διακινδυνεύσεως, δεδομένου ότι η διενέργεια της έχει ως συνέπεια την διακινδύνευση του προστατευόμενου έννομου αγαθού, ήτοι της αμερόληπτης απονομής της δικαιοσύνης. Η επέλευση του ανωτέρω κινδύνου δεν αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, αλλά αποτελεί απλώς το κίνητρο για την ποινικοποίηση της εν λόγω συμπεριφοράς. Η αμεροληψία της δικαστικής λειτουργίας είναι θεμελιώδες καθήκον κάθε δικαστικού λειτουργού και η απαίτηση ή λήψη ωφελημάτων αντίκειται στο ανωτέρω αναφερόμενο καθήκον. Για να τιμωρηθεί ο δωροδοκούμενος δικαστικός λειτουργός, δεν απαιτείται να διαπιστωθεί εάν πράγματι το έννομο αγαθό της απονομής της δικαιοσύνης τέθηκε σε κίνδυνο, αρκεί η διακινδύνευσή του. Εν προκειμένω, τίθεται ένα οιοσδήποτε τεκμήριο επικινδυνότητας αναφορικά με τις πράξεις διαφθοράς των δικαστικών λειτουργών, καθώς οι επίμαχες πράξεις θεωρούνται τετελεσμένες χωρίς να αποδειχθεί η πραγματική επέλευση του κινδύνου (Παπαχρήστου, 2021, σσ. 1672-1673).

Η δωροδοκία και δωροληψία δικαστικών λειτουργών-τόσο με τον ισχύοντα ΠΚ όσο και με τον προγενέστερο κατόπιν της τροποποίησης με το Ν. 4254/2014- δεν συνιστά έγκλημα υπερχειλούς υποκειμενικής υποστάσεως. Σε κάθε περίπτωση το υποσχόμενο ή παρεχόμενο ωφέλημα είναι άμεσα συνδεδεμένο με συγκεκριμένη ενέργεια ή παράλειψη του δικαστικού λειτουργού κατά την απονομή της δικαιοσύνης και την επίλυση της διαφοράς που του έχει ανατεθεί. Είναι δεδομένο ότι ανάμεσα στα ωφέληματα και στην επικείμενη πράξη ή παράλειψη του δικαστικού λειτουργού ή διαιτητή, που αποτελεί και το αντικείμενο της συναλλαγής, πρέπει να υφίσταται μια σχέση αντιπαροχής (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1684).

Οι ποινικές κυρώσεις για τα εγκλήματα διαφθοράς των δικαστικών λειτουργών προσαρμόστηκαν στο νέο σύστημα ποινών. Ειδικότερα, η πράξη της παρ. 1 του άρθρου 237 ΠΚ τιμωρείται ως κακούργημα με απειλούμενο πλαίσιο ποινής κάθειρξη από πέντε έως δεκαπέντε έτη και χρηματική ποινή έως χίλιες ημερήσιες μονάδες. Η πράξη της παρ. 2 του άρθρου 237 ΠΚ τιμωρείται ως κακούργημα με απειλούμενο πλαίσιο ποινής κάθειρξη από πέντε έως δέκα έτη και χρηματική ποινή έως χίλιες ημερήσιες μονάδες. Στις ανωτέρω περιπτώσεις είναι αδιάφορη η αξία του ωφελήματος ή η εκτέλεση της πράξης σύμφωνα ή αντίθετα με τα καθήκοντα του δικαστικού λειτουργού. Από το προβλεπόμενο πλαίσιο ποινών προκύπτει με ενάργεια ότι η πράξη της δωροδοκίας δικαστικού λειτουργού έχει ουσιωδώς μικρότερη ποινική απαξία σε σχέση με την πράξη της

δωροληψίας του δικαστικού λειτουργού, από τον οποίο η πολιτεία αξιώνει να επιδεικνύει σθεναρή ηθική αντίσταση. Στο σύστημα των ποινικών κυρώσεων προστίθεται και η παρεπόμενη ποινή της δήμευσης σύμφωνα με το άρθρο 238 ΠΚ το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 68 ΠΚ, σύμφωνα με το οποίο η καταδικαστική απόφαση διατάσσει υποχρεωτικώς την ειδική παρεπόμενη ποινή της δήμευσης των δώρων και των λοιπών περιουσιακών στοιχείων που δόθηκαν καθώς και εκείνων που αποκτήθηκαν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο από αυτά. Τέλος σύμφωνα, με την διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 263 ΠΚ, η αμετάκλητη καταδίκη συνεπάγεται αυτοδικαίως την έκπτωση από την δημόσια θέση και τα αξιώματα που κατέχει (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1685).

Για την εγκληματική πράξη της παρ. 3 του άρθρου 237 ΠΚ το απειλούμενο πλαίσιο ποινών είναι φυλάκιση από δέκα ημέρες έως πέντε έτη και χρηματική ποινή. Να τονισθεί ότι η ανωτέρω πράξη τιμωρείται αυστηρότερα στον ισχύοντα ποινικό κώδικα, σε σχέση με τον προγενέστερο, καθώς πλέον υπάρχει νομοθετική πρόβλεψη για σωρευτική επιβολή της χρηματικής ποινής. Επίσης, η απειλούμενη ποινική κύρωση είναι αυστηρότερη σε σχέση με εκείνη της αντίστοιχης παρ. 3 του άρθρου 236 ΠΚ, όπου προβλέπεται ποινή φυλάκισης από δέκα ημέρες έως δύο έτη ή χρηματική ποινή. Η εν λόγω διαφοροποίηση οφείλεται στην ιδιαίτερη απαξία της δωροδοκίας δικαστικού λειτουργού, λόγω του θεσμικού του ρόλου, σε σχέση με την γενική διάταξη της δωροδοκίας υπαλλήλου (παρ. 1 και 2 του άρθρου 236 ΠΚ). Τέλος, για το ενεργητικό υποκείμενο της παρ. 3 του άρθρου 237 ΠΚ, προβλέπεται σύμφωνα με το άρθρο 263Α παρ. 1, η δυνατότητα της έμπρακτης μετάνοιας (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1690).

Να επισημανθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 2 στοιχείο ζ του Ν. 3251/2004 «Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, τροποποίηση του Ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις», η εκτέλεση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Συλλήψεως, επιτρέπεται χωρίς έλεγχο του διττού αξιοποίνου για την πράξη της δωροδοκίας δικαστικού λειτουργού, όπως αυτή ορίζεται σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους εκδόσεως του εντάλματος, εφόσον τιμωρείται στο κράτος αυτό με στερητική της ελευθερίας ποινή ή στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας, το ανώτατο όριο των οποίων είναι τουλάχιστον τρία έτη (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1689).

Αναφορικά με τα ζητήματα διαχρονικού δικαίου για το άρθρο 237ΠΚ παρατίθενται τα ακόλουθα. Οι επιμέρους διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 237 ΠΚ προβλέπουν επιεικέστερο πλαίσιο ποινών σε σχέση με τις προγενέστερες διατάξεις του άρθρου-όπως αυτό είχε τροποποιηθεί με το άρθρο πρώτο παρ. ΙΕ υποπαρ. ΙΕ.8 του Ν. 4254/2014. Συγκεκριμένα, η προβλεπόμενη ποινή είναι κάθειρξη έως δεκαπέντε έτη και χρηματική ποινή έως χίλιες ημερήσιες μονάδες έναντι ποινής κάθειρξης έως είκοσι έτη και χρηματικής ποινής 15.000€ έως 150.000€ για την παθητική μορφή της προγενέστερης διάταξης και κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή έως χίλιες ημερήσιες μονάδες έναντι ποινής κάθειρξης έως είκοσι έτη και χρηματική ποινή 15.000€ έως 150.000€ για την ενεργητική μορφή της προγενέστερης διάταξης. Επομένως, τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις με το επιεικέστερο πλαίσιο ποινών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ (Παπαχρήστου, 2021, σσ.1690-1691). Μια καινοτομία του νέου ποινικού κώδικα είναι ότι πλέον σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 2 ΠΚ, εφαρμόζεται η επιεικέστερη διάταξη και όχι ο επιεικέστερος ως σύνολο νόμος.

Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται για πράξεις που έχουν χρόνο τέλεσης προ της 7^{ης}/04/2014. Σύμφωνα, με την διάταξη του άρθρου 462 του ισχύοντος ΠΚ, καταργήθηκε ο Ν. 1608/1950 περί καταχραστών του Δημοσίου, ο οποίος στην παρ. 1 τυποποιούσε ως κακουργήματα τις πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικού λειτουργού, στην περίπτωση που η αξία των ωφελημάτων υπερέβαινε το ποσό των 150.000€. Σε περίπτωση μακροχρόνιας τέλεσης των εν λόγω πράξεων ή ύπαρξης ωφελημάτων ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, προβλεπόταν ακόμα και η ποινή της ισόβιας κάθειρξης (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1691).

Λαμβάνοντας υπόψιν τα ανωτέρω και σε συνδυασμό με το άρθρο 2 παρ. 1 του ισχύοντος ΠΚ -σύμφωνα με το οποίο τυγχάνει εφαρμογής η ευμενέστερη για τον κατηγορούμενο διάταξη και όχι ο νόμος στο σύνολό του-θα υπάρξουν διαφοροποιήσεις ως προς τις εφαρμοζόμενες διατάξεις. Για τις εγκληματικές πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών, που έχουν χρόνο τέλεσης προ της 11^{ης} /03/2005, τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις του άρθρου 237ΠΚ-όπως αυτό ίσχυε πριν την αusterοποίηση του με το Ν. 3327/2005 (άρθρο 1 παρ.7)-όπου το προβλεπόμενο πλαίσιο ποινών ήταν σε βαθμό πλημμελήματος. Η εν λόγω ευμενέστερη εφαρμογή δεν επηρεάζεται από επιβαρυντικές περιστάσεις, όπως η μακροχρόνια τέλεση των πράξεων ή η απόκτηση

ωφελημάτων ιδιαίτερα μεγάλης αξίας ούτε από ζητήματα παραγραφής (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1691).

Για τις εγκληματικές πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών, που έχουν χρόνο τέλεσης μετά την 11^η /03/2005 και έως την τροποποίηση του άρθρου 237 ΠΚ με το Ν. 4254/2014, τυγχάνουν εφαρμογής ως επιεικέστερες οι διατάξεις του άρθρου 237 ΠΚ, ως αυτές ίσχυαν μετά την τροποποίηση του Ν.4055/2012 (άρθρο 24, παρ. 1, περ. ε). Το προβλεπόμενο πλαίσιο ποινών για τις πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών, ήταν σε βαθμό πλημμελήματος εφόσον τα ωφελήματα δεν υπερέβαιναν το ποσό των 120.000€, αλλά και σε βαθμό κακουργήματος εφόσον η αξία των ωφελημάτων υπερέβαινε το ποσό των 120.000€ (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1691).

Οι εγκληματικές πράξεις της έμμεσης δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών, μέσω της αποδοχής υπόσχεσης, ή απαίτησης ή λήψης δώρων από τον δικαστή μέσω τρίτου προσώπου, ήταν άνευ τιμωρίας από τις διατάξεις που ίσχυαν προ του Ν. 4254/2014 και ως εκ τούτου ήταν ανέκκλητες. Οι ανωτέρω διατάξεις ήταν επιεικέστερες σε σχέση με τις ισχύουσες σήμερα και επομένως κατ' εφαρμογή του άρθρου 2 παρ. 1 του ΠΚ, εφαρμόζονται για τις πράξεις με χρόνο τέλεσης προ της 7^{ης}/04/2014, οι οποίες δεν έχουν ακόμη εκδικαστεί (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1691).

Το άρθρο 237 ΠΚ με το περιεχόμενο που είχε πριν την τροποποίηση του με το Ν.4254/2014, καταλάμβανε τις εγκληματικές πράξεις της υπόσχεσης ή παροχής ή απαίτησης ωφελήματος, προκειμένου να διεκπεραιωθεί η κρίση μίας υπόθεσης ανατεθειμένης σε δικαστή ή διαιτητή, υπέρ ή εναντίον κάποιου. Αναφορικά με τις περιπτώσεις για τις οποίες δεν τίθετο ζήτημα δικαιοδοτικής κρίσης, μπορούσαν να τύχουν εφαρμογής οι γενικές διατάξεις των άρθρων 235 και 236 ΠΚ, οι οποίες είναι επιεικέστερες σε συνάρτηση με την διάταξη του ισχύοντος σήμερα 237 ΠΚ. Τέλος, η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 237 ΠΚ έχει αυστηρότερο πλαίσιο ποινών, υπό τον ισχύοντα ΠΚ σε σχέση με τον προγενέστερο -καθώς προβλέπεται η επιβολή της χρηματικής ποινής σωρευτικά με την ποινή της φυλάκισης. Επομένως, η ισχύουσα διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 237 ΠΚ εφαρμόζεται μόνο για όσες πράξεις έχουν χρόνο τέλεσης από την 01/07/2019 και έκτοτε (Παπαχρήστου, 2021, σσ. 1691-1692).

2.5. Δωροληψία και δωροδοκία υπαλλήλου (άρθρα 235, 236, 237B και 396 ΠΚ)

2.5.1. Δωροληψία και δωροδοκία υπαλλήλου στον δημόσιο τομέα (άρθρα 235, 236, 237B ΠΚ).

Η δωροληψία και δωροδοκία υπαλλήλου στον δημόσιο τομέα τυποποιείται στο δωδέκατο κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, στα εγκλήματα τα σχετικά με την υπηρεσία.

Προστατευόμενο έννομο αγαθό της δωροληψίας υπαλλήλου του άρθρου 235 ΠΚ και της δωροδοκίας υπαλλήλου του άρθρου 236 ΠΚ είναι η διαφύλαξη του κύρους των δημοσίων υπηρεσιών, όρος απαραίτητος για την εύρυθμη και σύννομη λειτουργία τους και η εμπέδωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην σύννομη, αμερόληπτη και αχρημάτιστη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1568).

Στην παρ. 1 του άρθρου 235 ΠΚ τυποποιείται η κλασική περίπτωση δωροληψίας υπαλλήλου, για πράξη η οποία είναι σε συνάρτηση με την άσκηση των υπαλληλικών του καθηκόντων, χωρίς όμως να είναι αντίθετη ως προς αυτά. Στην έννοια του αθέμιτου ωφελήματος περιλαμβάνονται οι παράνομες αμοιβές, εξυπηρετήσεις καθώς και οποιαδήποτε ανταλλάγματα απαιτήσει ή αποδεχθεί ο υπάλληλος, για να ενεργήσει υπέρ ορισμένου προσώπου στο πλαίσιο των υπηρεσιακών καθηκόντων του. Στα εν λόγω υπηρεσιακά καθήκοντα εμπίπτουν και οι πράξεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα, στο πλαίσιο άσκησης των υπηρεσιακών του καθηκόντων. Η απόκτηση του αθέμιτου ωφελήματος θα πρέπει να επηρεάσει καταλυτικά την βούληση του υπαλλήλου ως προς το πώς θα ενεργήσει στην υπηρεσία του. Στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 τυποποιείται η επιβαρυντική περίπτωση της κατ' επάγγελμα τέλεσης του εγκλήματος της δωροληψίας. Οι συμβολικές παροχές ή παροχές ήσσονος οικονομικής αξίας που εξυπηρετούν κοινωνικά πρόσφορες εκδηλώσεις ευγνωμοσύνης, δεν τυποποιούνται ποινικά και ο προσδιορισμός αυτών των περιπτώσεων εναπόκειται στην θεωρία και στη νομολογία (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 235).

Να επισημανθεί ότι η εγκληματική πράξη της δωροληψίας δημοσίου υπαλλήλου του άρθρου 235 παρ. 1 εδ. α του νέου ΠΚ περιλαμβάνει ευμενέστερες διατάξεις για τον κατηγορούμενο σε σύγκριση με την αντίστοιχη διάταξη του προγενέστερου ΠΚ. Ως εκ

τούτου σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 ΠΚ τυγχάνει εφαρμογής η ισχύουσα διάταξη για τις πράξεις δωροληψίας με χρόνο τέλεσης προ της 01^{ης}/07/2019. Η πράξη της παρ. 1, εδ. α του 235 ΠΚ έχει ευνοϊκότερο πλαίσιο ποινής, ήτοι φυλάκιση από τρεις μήνες έως πέντε έτη και χρηματική ποινή, σε αντίθεση με την διάταξη του προγενέστερου ΠΚ, όπου η απειλούμενη ποινή ήταν κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή (Σεβαστίδης, 2021, σ. 149).

Στην παρ. 2 του άρθρου 235 ΠΚ τυποποιείται η εγκληματική πράξη της δωροληψίας υπαλλήλου για πράξεις που αντίκεινται στα καθήκοντά του. Στις πράξεις που αντίκεινται στα υπηρεσιακά καθήκοντα περιλαμβάνονται και εκείνες που τηρούνται στα πλαίσια της διακριτικής τους ευχέρειας. Με γνώμονα την σχέση της πράξης του υπαλλήλου με το υπηρεσιακό του καθήκον, υπήρξε διαφοροποίηση στο νέο ΠΚ της παρ. 2 σε σχέση με την παρ. 1, ως προς το απειλούμενο πλαίσιο ποινών. Η απαξία της πράξης είναι υποδεέστερη αν ο υπάλληλος θα προέβαινε στην πράξη ή παράλειψη ανεξάρτητα από την αποκόμιση προσωπικού ωφελήματος. Στην αντίθετη περίπτωση, όπου η πράξη ή παράλειψη του υπαλλήλου, οφείλεται αποκλειστικά στην αποκόμιση του αθέμιτου ανταλλάγματος, τότε η απειλούμενη ποινική κύρωση είναι αυστηρότερη, διότι προκαλείται βλάβη στο έννομο αγαθό της σύννομης εκτέλεσης της δημόσιας υπηρεσίας (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 235).

Το απειλούμενο ποινικό πλαίσιο για την εγκληματική πράξη της δωροδοκίας, η οποία τελείται είτε δια ενέργειας είτε δια παραλείψεως του υπαλλήλου, η οποία αντίκειται στον κύκλο των υπηρεσιακών καθηκόντων του είναι κάθειρξη από πέντε έως δέκα έτη και χρηματική ποινή. Η παρούσα διάταξη είναι ευμενέστερη από την προϊσχύσασα ως προς το ύψος της χρηματικής ποινής. Αν η ανωτέρω πράξη τελείται κατ' επάγγελμα, τότε το απειλούμενο πλαίσιο ποινής είναι κάθειρξη από πέντε έως δεκαπέντε έτη και χρηματική ποινή έως χίλιες ημερήσιες μονάδες (Μαργαρίτης και Μαργαρίτη, 2020, σ. 667).

Στην παρ. 3 του άρθρου 235 ΠΚ τυποποιείται όπως και στον προϊσχύσαντα ΠΚ, η λήψη αθέμιτων παροχών περιουσιακής φύσης, που λαμβάνει χώρα λόγω της υπαλληλικής ιδιότητας του δράστη και όχι για να προβεί αυτός σε οποιαδήποτε ενέργεια ή παράλειψη. Επί της ουσίας η παροχή δίνεται για την καλλιέργεια κλίματος προσωπικής και κοινωνικής υποχρέωσης, με απώτερο στόχο να μπορεί στο μέλλον να ζητηθεί ανταπόδοση μέσω ενέργειας ή παράλειψης στο πλαίσιο των καθηκόντων του υπαλλήλου. Είναι μια μορφή «δούναι και λαβείν». Για την θεμελίωση του αξιοποίνου της ανωτέρω πράξης,

πρέπει αυτές οι παροχές να προσφέρονται λόγω της υπαλληλικής ιδιότητας και η αποδοχή των παροχών να γίνεται εν γνώσει αυτής της κατάστασης. Εν προκειμένω, είναι εύλογο ότι οι εν λόγω παροχές είναι αξιόποινες ακριβώς διότι υπερβαίνουν τις αναμενόμενες για λόγους κοινωνικής ευπρέπειας και έκφρασης ευγνωμοσύνης (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 235).

Η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 235 ΠΚ ποινικοποιεί αποκλειστικά τις πράξεις δωροληψίας δημοσίου υπαλλήλου και όχι και τις αντίστοιχες πράξεις δωροδοκίας. Για αυτήν την παράλειψη είχε υπάρξει έντονη κριτική και υπό τον προϊσχύσαντα ΠΚ. Αναφορικά με το απειλούμενο πλαίσιο ποινών, η πράξη της δωροληψίας τιμωρείται με ποινή φυλάκισης από δέκα ημέρες έως πέντε έτη, εφόσον δεν προβλέπεται αυστηρότερη ποινική κύρωση από κάποια άλλη ποινική διάταξη (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1602).

Η παρ. 4 του άρθρου 235 ΠΚ εγκαθιδρύει ευθύνη για τον προϊστάμενο του υπαίτιου υπαλλήλου, εάν αυτός με υπαιτιότητα δεν εμπόδισε τον υπάλληλο από την τέλεση των πράξεων της δωροληψίας και της αποδοχής αθέμιτων παροχών. Εν προκειμένω, δεν τυποποιείται συμμετοχική πράξη του προϊσταμένου στην πράξη του υφισταμένου του, αλλά αυτοτελή πράξη. Η ποινικοποίηση της ανωτέρω συμπεριφοράς του προϊσταμένου εδράζεται στο υπηρεσιακό του καθήκον, το οποίο τον υποχρεώνει να ενεργεί αποτρεπτικά ως προς τις περιπτώσεις δωροληψίας των υφισταμένων του (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 235).

Η παρ. 4 του άρθρου 235 ισχύει όπως αυτή αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 παρ. 18 του Ν. 4637/2019. Η τροποποίηση έγινε για να καταστεί σαφές ότι ως προς την υποκειμενική θεμελίωση της πράξης απαιτείται δόλος των διευθυντικών στελεχών ως προς την παραβίαση συγκεκριμένων καθηκόντων και αμέλεια ως προς την μη αποτροπή της τέλεσης κάποιου από τα εγκλήματα των παρ. 1-3 του άρθρου 235 (Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4637/2019, άρθρο 3).

Το απειλούμενο πλαίσιο ποινής είναι φυλάκιση από δέκα ημέρες έως τρία έτη ή χρηματική ποινή, εφόσον δεν προβλέπεται αυστηρότερη ποινή από άλλη ποινική διάταξη. Η ανωτέρω διάταξη έχει επικουρικό χαρακτήρα, καθώς από την γραμματική της διατύπωση προκύπτει, ότι δεν εφαρμόζεται έναντι αυστηρότερων ποινικών διατάξεων. Να επισημανθεί ότι στην εν λόγω διάταξη παρατηρείται υπερβολική διεύρυνση του αξιοποίνου, η οποία έχει ως συνέπεια την πρόκληση ενδοσυστημικών αντιφάσεων, καθώς

προβλέπει ποινική ευθύνη για την από αμέλεια παράλειψη αποτροπής εγκλημάτων, τα οποία τιμωρούνται μόνο όταν καλύπτονται με δόλο τέλεσης (Παπαχρήστου, 2021, σσ. 1605-1606).

Με την παρ. 5 του άρθρου 235 επήλθε επέκταση των ορίων εφαρμογής των ελληνικών ποινικών νόμων για το έγκλημα της δωροληψίας, ώστε να καλύπτει και τους αλλοδαπούς υπαλλήλους, σε συμμόρφωση της χώρας μας με τις διεθνείς της υποχρεώσεις, οι οποίες πηγάζουν από τις Συμβάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΗΕ για την διαφθορά, καθώς και του ΟΟΣΑ και της ΕΕ για την δωροδοκία (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 235). Εν συνεχεία, η παρ. 5 τροποποιήθηκε με το άρθρο 42 του Ν.4855/2021. Πλέον το έγκλημα της δωροληψίας διαπράττεται ανεξάρτητα από την χώρα στην οποία έχει την έδρα του ο οργανισμός και ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του υπαλλήλου. Τέλος, διατηρείται το διπλό αξιόποινο της διάταξης του άρθρου 7 ΠΚ, αναφορικά με την δωσιδικία των ελληνικών δικαστηρίων (Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4855/2021, άρθρο 42).

Ο νέος Ποινικός Κώδικας, διατηρώντας τις νομοτυπικές υποστάσεις του Ν. 4254/2014, όπως αυτός συμπληρώθηκε με το Ν. 4658/2014, επιχείρησε εξορθολογισμό του συστήματος ποινών, με στόχο την αποκλιμάκωση του πλαισίου ποινών. Η αποκλιμάκωση επήλθε τόσο με την κατάργηση του Ν.1608/1950 περί καταχραστών του Δημοσίου όσο και με την πρόβλεψη επιεικέστερων ποινών. Να επισημανθεί ότι η πράξη της κατ' επάγγελμα τέλεσης του άρθρου 235 παρ. 1 εδ. β ΠΚ τιμωρείται πλέον σε βαθμό πλημμελήματος και πλέον έχουν καταργηθεί οι επιβαρυντικές περιστάσεις της κατά συνήθεια τέλεσης και της ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, οι οποίες υπό τον προϊσχύσαντα ΠΚ θεμελίωσαν την κακουργηματική παραλλαγή της δωροληψίας υπαλλήλου. Από συστηματική άποψη, τα εγκλήματα διαφθοράς των υπαλλήλων εντάχθηκαν στην αυτοτελή ενότητα των υπηρεσιακών εγκλημάτων, υπό τον τίτλο «χρήση της υπηρεσίας για ιδιωτικό όφελος» (Παπαχρήστου, 2021, σσ. 1567-1568).

Σύμφωνα με το άρθρο 25 του Ν.4689/2020, η εγκληματική πράξη της δωροληψίας υπαλλήλου, όταν πλήττει τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί βασικό αδίκημα κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 4 του Ν. 4557/2018 «πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (Σεβαστίδης, 2021, σ.150).

Όσον αφορά τα ζητήματα διαχρονικού δικαίου επισημαίνονται τα ακόλουθα. Οι επιμέρους διατάξεις του άρθρου 235 του ισχύοντος ΠΚ είναι ευμενέστερες για τον κατηγορούμενο και γι' αυτόν τον λόγο τυγχάνουν εφαρμογής σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ. Ειδικότερα, για την βασική μορφή του εγκλήματος της δωροληψίας υπαλλήλου η προβλεπόμενη ποινή είναι φυλάκιση από δέκα ημέρες έως πέντε έτη και χρηματική ποινή αντί ποινής φυλάκισης από ένα έτος έως πέντε έτη και χρηματική ποινή 5.000€ έως 50.000€, σύμφωνα με την προϊσχύσασα διάταξη. Για την εγκληματική πράξη της δωροληψίας υπαλλήλου κατ' επάγγελμα, η προβλεπόμενη ποινή είναι φυλάκιση από τρία έως πέντε έτη και χρηματική ποινή αντί της κάθειρξης από πέντε έτη έως δέκα έτη, που προέβλεπε ο προηγούμενος ΠΚ. Για το έγκλημα της παρ. 4 του άρθρου 235, η προβλεπόμενη ποινή είναι φυλάκιση από δέκα ημέρες έως τρία έτη ή χρηματική ποινή αντί της ποινής φυλάκισης από δέκα ημέρες έως πέντε έτη, που προέβλεπε η προϊσχύσασα διάταξη. Οι επιβαρυντικές περιστάσεις της ιδιαίτερα μεγάλης αξίας του αθέμιτου ωφελήματος και της κατά συνήθειας τέλεσης έχουν πλέον καταργηθεί με τον ισχύοντα ΠΚ (Παπααρήστου, 2021, σ. 1623).

Να σημειωθεί ότι πριν την τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 235 ΠΚ με τον Ν. 4254/2014, για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος -που τότε είχε τίτλο παθητική δωροδοκία-έπρεπε εκ των υπολοίπων στοιχείων, η επιλήψιμη ενέργεια ή παράλειψη του υπαλλήλου να εμπίπτει στον κύκλο της αρμοδιότητας του και να ανάγεται στην υπηρεσία του ή να αντίκειται στα καθήκοντά του. Από τα προαναφερθέντα συνάγεται ότι η διάταξη του άρθρου 235 του ισχύοντος ΠΚ, ως προς το εν λόγω σημείο είναι δυσμενέστερη σε σχέση με την αντίστοιχη διάταξη, όπως αυτή είχε ισχύ έως την 7^η/04/2014, λαμβάνοντας υπόψιν ότι οι πράξεις δωροδοκίας των υπαλλήλων, οι οποίες αφορούσαν στην άσκηση των υπαλληλικών τους καθηκόντων, δεν τυποποιούνταν ως αξιόποινες (Παπααρήστου, 2021. σ. 1624).

Η διάταξη του άρθρου 235 παρ. 1 του προϊσχύσαντος ΠΚ, όπως αυτή είχε αντικατασταθεί από το άρθρο 68 του Ν. 4139/2013, είναι ευμενέστερη όσον αφορά τις μεταγενέστερες αντίστοιχες διατάξεις του άρθρου, σχετικά με την ποινική μεταχείριση των περιπτώσεων ενεργειών ή παραλείψεων των υπαλλήλων που τελούν σε αντίθεση με τα υπηρεσιακά τους καθήκοντα. Ειδικότερα, το απειλούμενο πλαίσιο ποινής ήταν σε βαθμό κακουργήματος, σε αντίθεση με την ανωτέρω που ήταν σε βαθμό πλημμελήματος. Οι εγκληματικές πράξεις της δωροδοκίας για καλλιέργεια κλίματος (παρ. 3 άρθρο 235 ΠΚ) και της

παράλειψης άσκησης εποπτείας επί υφισταμένων (παρ. 4 άρθρο 235 ΠΚ), είναι άνευ ποινικής απαξίας, εάν ο χρόνος τέλεσής τους είναι πριν την έναρξη ισχύος του Ν.4254/2014 (Παπαχρήστου, 2021, σ.1624).

Η πράξη της δωροληψίας με χρόνο τέλεσης προ της 10^{ης}/06/2008, οπότε επήλθε τροποποίηση της διάταξης της παρ. 1 του 235 ΠΚ με το Ν.3666/2008 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και αντικατάσταση συναφών διατάξεων του ΠΚ», σύμφωνα με την οποία στον παλιό ΠΚ υπήρχε πρόβλεψη για το αξιόποινο της πράξης της δωροδοκίας που αφορούσε τελειωμένες υπηρεσιακές ενέργειες, είχε ευμενέστερη ποινική μεταχείριση σε σχέση με την ισχύουσα ποινική διάταξη (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1624).

Τέλος, οι εγκληματικές πράξεις δωροληψίας υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (παρ. 5 άρθρου 235 ΠΚ), προκειμένου για υπαλλήλους που υπηρετούν σε όργανα ή οργανισμούς της ΕΕ, που δεν έχουν έδρα στην Ελλάδα και υπό την προϋπόθεση ότι οι δράστες δεν έχουν την ελληνική υπηκοότητα, καταλαμβάνονται από την ανωτέρω διάταξη σε συνδυασμό με την διάταξη του άρθρου 22 παρ. 1 του Ν. 4689/2020, υπό τον όρο ότι ο χρόνος τέλεσής τους είναι μετά την 27^η/05/2020. Έως την ανωτέρω ημερομηνία είχε πεδίο εφαρμογής η ευμενέστερη διάταξη, η οποία περιόριζε το αξιόποινο σε ενέργειες των υπαλλήλων οργάνων ή οργανισμών της ΕΕ, που είχαν την έδρα τους στην Ελλάδα (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1624).

Στην διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 236 ΠΚ τυποποιείται η εγκληματική πράξη της δωροδοκίας υπαλλήλου στην βασική της μορφή. Η ανωτέρω διάταξη τροποποιήθηκε με το άρθρο 43 του Ν. 4855/2021 ως προς το απειλούμενο πλαίσιο ποινών. Συγκεκριμένα, το απειλούμενο πλαίσιο οείναι πλέον ποινή φυλάκισης από δέκα ημέρες έως πέντε έτη αντί της προγενέστερης πρόβλεψης για ποινή φυλάκισης από δέκα ημέρες έως τρία έτη. Πλέον δεν υπάρχει η νομοθετική πρόβλεψη για δυνατότητα επιβολής χρηματικής ποινής αντί της ποινής φυλάκισης. Στόχευση της εν λόγω τροποποίησης ήταν η αποτελεσματική αντιμετώπιση των σοβαρότερων περιπτώσεων δωροδοκίας (Αιτιολογική έκθεση Ν.4855/2021 άρθρο 43).

Με το νέο Ποινικό Κώδικα Ν. 4619/2019, στην διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 236 επήλθε μία από τις πλέον αμφιλεγόμενες τροποποιήσεις στο απειλούμενο πλαίσιο ποινών για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων διαφθοράς. Η απειλούμενη ποινή για την

εγκληματική πράξη της δωροδοκίας υπαλλήλου για ενέργεια ή παράλειψη, η οποία αντίκειται στα καθήκοντά του, ήταν σε βαθμό πλημμελήματος με φυλάκιση από τρία έως πέντε έτη αντί της προγενέστερης σε βαθμό κακουργήματος κάθειρξης. Ως δικαιολογητικός λόγος για την διαφοροποιημένη ποινική μεταχείριση του δράστη της δωροδοκίας και του δράστη της δωροληψίας, προβλήθηκε η νομοθετική αντίληψη ότι ο υπάλληλος είναι επιφορτισμένος με την προάσπιση της ακεραιότητας και της αμεροληψίας κατά την εκτέλεση της δημόσιας υπηρεσίας. Η συμπεριφορά του ιδιώτη που δωροδοκεί προξενεί μόνο κίνδυνο για το έννομο αγαθό (Τριανταφύλλου, 2020, σ.9).

Η σημαντικότερη συνέπεια της ανωτέρω μετατροπής του κακουργήματος σε πλημμέλημα ήταν η παραγραφή των πράξεων δωροδοκίας, που λόγω του απειλούμενου πλαισίου ποινών με κάθειρξη παραγράφονταν μετά την παρέλευση δεκαπέντε ή είκοσι ετών από την τέλεσή τους, ενώ με την απειλούμενη ποινή σε βαθμό πλημμελήματος ο χρόνος παραγραφής μειώθηκε στα πέντε έτη από την τέλεσή τους. Η νομοθετική αυτή αστοχία διορθώθηκε με την αντικατάσταση της παρ. 2 από την διάταξη του άρθρου 3 παρ. 19 του Ν. 4637/2019 (Τριανταφύλλου, 2020, σ.9).

Οι πράξεις βέβαια που έχουν χρόνο τέλεσης πριν την έναρξη ισχύος του Ν. 4637/2019, ήτοι πριν την 18^η/11/2019, έχουν ποινική αντιμετώπιση ως πλημμελήματα, σύμφωνα με την προγενέστερη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 236 -ως ίσχυσε με το Ν. 4619/2019 (Σεβαστίδης, 2020, σ. 151).

Οι πράξεις δωροδοκίας που δεν συνδέονται με συγκεκριμένη υπηρεσιακή ενέργεια, αλλά επί της ουσίας είναι παροχές για την δημιουργία ευνοϊκού κλίματος υπέρ του δωροδοκούντος δεν τιμωρούνται (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019 άρθρο 236).

Στην παρ. 3 του άρθρου 236 ΠΚ τυποποιείται η ευθύνη του διευθυντή επιχείρησης ή προσώπου που έχει την εξουσία λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε επιχείρηση, σε αντιστοιχία με την ευθύνη των προϊσταμένων των υπαιτίων για δωροληψία υπαλλήλων. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις δημιουργείται αυτοτελής υποχρέωση του διευθύνοντος για αποτροπή των πράξεων δωροδοκίας και δωροληψίας των υφισταμένων του. Τα ανωτέρω υπηρεσιακά εγκλήματα τυποποιούνται σε συμμόρφωση της Ελλάδας με σχετικά συμβατικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία έχει κυρώσει με τους Ν.2802/2000 και Ν. 2803/2000. (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 236). Η ανωτέρω παρ. 3 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 παρ. 19 του Ν. 4637/2019. Η εν λόγω τροποποίηση έγινε

-όπως και στην αντίστοιχη περίπτωση της παρ. 4 του άρθρου 235- για να καταστεί σαφές ότι ως προς την υποκειμενική θεμελίωση της πράξης απαιτείται δόλος των διευθυντικών στελεχών ως προς την παραβίαση συγκεκριμένων καθηκόντων και αμέλεια ως προς την μη αποτροπή της τέλεσης κάποιου από τα εγκλήματα των παρ. 1-2 του άρθρου 236 (Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4637/2019, άρθρο 3).

Το απειλούμενο πλαίσιο ποινών για την εγκληματική πράξη της παρ. 3 του άρθρου 236 ΠΚ είναι ποινή φυλάκισης από δέκα ημέρες έως δύο έτη ή χρηματική ποινή- το οποίο είναι ευμενέστερο σε συνάρτηση με το αντίστοιχο της παρ. 4 του άρθρου 235 ΠΚ. Σε αυτή την περίπτωση -από συστηματικά ορθή άποψη-υφίσταται διαφοροποιημένη ποινική μεταχείριση της δωροληψίας και της δωροδοκίας. Η ανωτέρω διάταξη, περιέχει ρήτρα σχετικής επικουρικότητας, καθώς δεν εφαρμόζεται έναντι αυστηρότερων ποινικών διατάξεων. Να επισημανθεί ότι στην εν λόγω διάταξη-όπως και στην αντίστοιχη της παρ. 4 του άρθρου 235- παρατηρείται υπερβολική διεύρυνση του αξιοποίνου, η οποία έχει ως συνέπεια την πρόκληση ενδοσυστημικών αντιφάσεων, καθώς προβλέπει ποινική ευθύνη για την από αμέλεια παράλειψη αποτροπής εγκλημάτων, τα οποία τιμωρούνται μόνο όταν καλύπτονται με δόλο τέλεσης (Παπαχρήστου, 2021, σσ. 1658-1659).

Με την παρ. 4 του άρθρου 236 ΠΚ επήλθε ουσιαστική διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της ελληνικής ποινικής νομοθεσίας για τις εγκληματικές πράξεις της δωροδοκίας αλλοδαπού αξιωματούχου από ημεδαπό, ακόμα και για τις περιπτώσεις που δεν είναι αξιόποινη για τους νόμους της χώρας τέλεσης. Εν προκειμένω, έχουμε υπέρβαση της αρχής της εδαφικότητας (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 236). Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 236 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 παρ. 19 του Ν.4637/2019 και πλέον οι εγκληματικές πράξεις της δωροδοκίας πλημμεληματικού χαρακτήρα που τελούνται στην αλλοδαπή από ημεδαπό διώκονται αυτεπαγγέλτως και δεν απαιτείται η συνδρομή των όρων της διάταξης της παρ. 3 του άρθρου 6 ΠΚ (Αιτιολογική έκθεση Ν.4637/2019, άρθρο 3 παρ. 19).

Αναφορικά με τα ζητήματα διαχρονικού δικαίου λεκτέα είναι τα ακόλουθα. Οι επιμέρους διατάξεις του άρθρου 236 του ισχύοντος ΠΚ είναι ευμενέστερες για τον κατηγορούμενο και γι' αυτόν τον λόγο τυγχάνουν αναδρομικής εφαρμογής σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 ΠΚ. Το απειλούμενο πλαίσιο ποινής για την βασική μορφή του εγκλήματος δωροδοκίας υπαλλήλου είναι ποινή φυλάκισης από δέκα ημέρες έως τρία έτη και χρηματική ποινή σε αντιδιαστολή με την προγενέστερη διάταξη που προέβλεπε ποινή φυλάκισης από ένα έτος

έως πέντε έτη και χρηματική ποινή 5.000€ έως 50.000€. Το απειλούμενο πλαίσιο ποινής για την διακεκριμένη παραλλαγή του εγκλήματος της δωροδοκίας υπαλλήλου είναι κάθειρξη από πέντε έως οκτώ έτη και χρηματική ποινή σε αντίθεση με την προγενέστερη διάταξη που προέβλεπε ποινή κάθειρξης από πέντε έως δέκα έτη και χρηματική ποινή από 15.000€ έως 150.000€ (Παπαχρήστου, 2021, σ.1660).

Να επισημανθεί ότι κατ' εφαρμογή της διάταξης της παρ. 1 του άρθρου 2 του ισχύοντος ΠΚ, εφαρμόζεται με αναδρομική ισχύ η επιεικέστερη διάταξη του άρθρου 236 ΠΚ - με το περιεχόμενο που αυτή είχε κατά το χρονικό διάστημα από 01/07/2019 έως 18/11/2019- για όλες τις πράξεις δωροδοκίας που έχουν χρόνο τέλεσης έως την 18^η/11/2019 και δεν έχουν εκδικαστεί σε αμετάκλητο βαθμό. Συνέπεια, της ανωτέρω αναδρομικής εφαρμογής είναι η παραγραφή -όπως ήδη αναφέρθηκε- όλων των εγκληματικών πράξεων της δωροδοκίας σε βαθμό κακουργήματος σύμφωνα με τον ΠΚ, όπως αρχικά ίσχυσε με το Ν. 4619/2019 (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1661).

Πριν την τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 236 του παλαιού ΠΚ με το Ν.4254/2014, απαραίτητη προϋπόθεση για την θεμελίωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της δωροδοκίας, ήταν η ενέργεια ή παράλειψη του υπαλλήλου συνεπεία του χρηματισμού του, να ανάγεται στα υπηρεσιακά του καθήκοντα ή να είναι αντίθετη σε αυτά. Ως προς το στοιχείο αυτό η διάταξη του άρθρου 236 ΠΚ του ισχύοντος ΠΚ είναι δυσμενέστερη της διάταξης του άρθρου 236 παρ. 1 ΠΚ, όπως αυτή είχε ισχύ έως την 07^η/04/2014, καθώς θεμελιώνει ποινικό αξιόποινο για πράξεις που μέχρι την έναρξη ισχύος του Ν.4254/2014 δεν είχαν ποινικό ενδιαφέρον. Τα αθέμιτα ωφελήματα για την τέλεση πράξεων που ανάγονταν στα υπηρεσιακά καθήκοντα του υπαλλήλου δεν είχαν ποινική απαξία (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1661).

Η πράξη της δωροδοκίας με χρόνο τέλεσης προ της 10ης/06/2008, οπότε επήλθε τροποποίηση της διάταξης της παρ. 1 του 236ΠΚ με το Ν.3666/2008 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και αντικατάσταση συναφών διατάξεων του ΠΚ», σύμφωνα με την οποία στον παλιό ΠΚ υπήρχε πρόβλεψη για το αξιόποινο της πράξης της δωροδοκίας που αφορούσε τελειωμένες υπηρεσιακές ενέργειες, είχε ευμενέστερη ποινική μεταχείριση σε σχέση με την ισχύουσα ποινική διάταξη (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1661).

Τέλος, οι εγκληματικές πράξεις δωροληψίας υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (παρ. 4 άρθρου 236 ΠΚ), προκειμένου για υπαλλήλους που υπηρετούν σε όργανα ή οργανισμούς της ΕΕ, που δεν έχουν έδρα στην Ελλάδα και υπό την προϋπόθεση ότι οι δράστες δεν έχουν την ελληνική υπηκοότητα, καταλαμβάνονται από την ανωτέρω διάταξη σε συνδυασμό με την διάταξη του άρθρου 22 παρ. 1 του Ν. 4689/2020, υπό τον όρο ότι ο χρόνος τέλεσής τους είναι μετά την 27η/05/2020. Έως την ανωτέρω ημερομηνία είχε πεδίο εφαρμογής η ευμενέστερη διάταξη, η οποία περιόριζε το αξιόποιο σε ενέργειες των υπαλλήλων οργάνων ή οργανισμών της ΕΕ, που είχαν την έδρα τους στην Ελλάδα (Παπαχρήστου, 2021, σ. 1661).

Με το άρθρο 3 παρ. 21 του Ν.4637/2019 προστέθηκε η διάταξη του άρθρου 237B ΠΚ. Με την εν λόγω διάταξη επήλθε διεύρυνση της έννοιας του υπαλλήλου στα πλαίσια των εγκλημάτων της δωροληψίας και δωροδοκίας υπαλλήλου στον δημόσιο τομέα (άρθρα 235 και 236 ΠΚ), αναφορικά με την έννοια του υπαλλήλου του άρθρου 13 περ. α ΠΚ. Σκοπός της νέας διάταξης είναι η εναρμόνιση της εσωτερικής μας νομοθεσίας με την Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την εγκληματική πράξη της δωροδοκίας στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές, η οποία έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν.2656/1998 (Σεβαστίδης, 2021, σ. 153).

Μία σημαντική μεταβολή του νέου ΠΚ είναι οι αλλαγές των ενεργητικών υποκειμένων των εγκλημάτων δωροληψίας και των παθητικών υποκειμένων των εγκλημάτων δωροδοκίας. Οι μεταβολές αυτές είναι το αποτέλεσμα της κατάργησης του άρθρου 263Α του προγενέστερου ΠΚ, το οποίο αναφερόταν στην λειτουργική έννοια του δημοσίου υπαλλήλου (Τριανταφύλλου, 2020, σ. 8).

Η διάταξη του άρθρου 263Α ΠΚ του παλαιού Ποινικού Κώδικα, είχε προστεθεί με το Ν.1234/1972 του δικτατορικού καθεστώτος. Εν συνεχεία αυτό διευρύνθηκε με το Ν.1738/1987 ώστε να συμπεριλάβει την έννοια του διευρυμένου δημόσιου τομέα. Στην σημερινή εποχή με την ιδιωτικοποίηση πρώην μονοπωλιακών τομέων της αγοράς και τον περιορισμό του δημοσίου τομέα σε ουσιώδη βαθμό, η διάταξη αυτή καθίσταται άνευ δικαιολογητικού ερείσματος και ως ένα βαθμό δυσχεραίνει την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας. Η ποινικοποίηση της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα (άρθρο 396 ΠΚ) δύναται να καλύψει διαχρονικά τα κενά από την κατάργηση της διάταξης 263Α ΠΚ (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, άρθρο 263Α).

Στο νέο Ποινικό Κώδικα (Ν.4619/2019) τα εγκλήματα της δωροληψίας και δωροδοκίας μπορούσαν να διαπραχθούν από υπαλλήλους με την έννοια του άρθρου 13 περ. α του ΠΚ. Η προσθήκη της διάταξης του άρθρου 237B ΠΚ με το Ν.4637/2019 (άρθρο 3 παρ.21) δημιούργησε μια ειδική κατηγορία υπαλλήλων για την τέλεση των πράξεων των άρθρων 235 και 236 ΠΚ. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τους υπαλλήλους που υπηρετούν είτε μόνιμα είτε προσωρινά και με οποιαδήποτε ιδιότητα ή σχέση σε οργανισμούς ή επιχειρήσεις οποιασδήποτε νομικής μορφής που ανήκουν εξ ολοκλήρου ή κατά την πλειοψηφία των μετοχών τους στο Κράτος, σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή των οποίων τη διοίκηση διορίζει εξ ολοκλήρου ή κατά πλειοψηφία το Κράτος ή οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης ή τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Τριανταφύλλου, 2020, σ. 8).

Το είδος της ανατεθειμένης υπηρεσίας είναι καθοριστικής σημασίας για την έννοια του υπαλλήλου της διάταξης του άρθρου 237B ΠΚ. Βασικό κριτήριο είναι η εξυπηρέτηση των σκοπών που επιδιώκει η επιχείρηση ή ο οργανισμός και είναι άνευ σημασίας ο τρόπος ανάθεσης της υπηρεσίας. Η πλέον σημαντική παράμετρος για να υπαχθεί ένα πρόσωπο στην έννοια του υπαλλήλου είναι η νομιμότητα της ανάθεσης της υπηρεσίας. Δεν μπορεί να θεωρηθεί υπάλληλος με την ανωτέρω έννοια, όποιος ασκεί υπηρεσιακά καθήκοντα με αυθαίρετο τρόπο (Παπααρχήστου, 2021, σ. 1708).

Πρέπει να επισημανθεί ότι από τις διαδοχικές μεταβολές της έννοιας του υπαλλήλου προκύπτουν ζητήματα διαχρονικού δικαίου. Η νέα διάταξη του άρθρου 237B ΠΚ δεν εφαρμόζεται για τις πράξεις που έχουν χρόνο τέλεσης έως την θέση του σε ισχύ, ήτοι την 18^η/11/2019, οι οποίες δύνανται να τιμωρηθούν σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 396 ΠΚ, δηλαδή ως πράξεις δωροδοκίας και δωροληψίας του ιδιωτικού τομέα (Τριανταφύλλου, 2020, σ.8).

Ο νέος ΠΚ προσπάθησε να περιορίσει την διεύρυνση της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου, η οποία είχε δεχθεί σφοδρή κριτική, ιδίως η περίπτωση ε (παλαιά δ) παρ. 1 του καταργηθέντος άρθρου 263Α ΠΚ. Η ανωτέρω περίπτωση δ είχε καταργηθεί με το Ν.4254/2014, λόγω της υπέρμετρης διεύρυνσης της έννοιας του υπαλλήλου, αλλά κρίθηκε αντισυνταγματική σύμφωνα με την υπ' αρ. 3/2016 απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ, ως περιέχουσα αμνηστία. Η κατηγορία των υπαλλήλων της περ. δ, επανήλθε ως περ. ε με το άρθρο 50 του Ν.4262/2014 και δικαιολογητικό λόγο την εκ παραδρομής κατάργηση (Παπααρχήστου, 2021, σ. 1709).

2.5.2. Δωροληψία και δωροδοκία υπαλλήλου στον ιδιωτικό τομέα (άρθρο 396 ΠΚ)

Η δωροδοκία και δωροληψία υπαλλήλου στον ιδιωτικό τομέα τυποποιούνται στο άρθρο 396 του εικοστού τρίτου κεφαλαίου του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα που περιέχει τα εγκλήματα κατά των περιουσιακών αγαθών.

Προστατευόμενο έννομο αγαθό σύμφωνα με την μάλλον κρατούσα άποψη είναι το αχρήματιστο των ενεργειών, στα πλαίσια της επαγγελματικής ζωής, ως βασικό στοιχείο της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη και εξ αυτού του λόγου η σύννομη λειτουργία του ιδιωτικού τομέα είναι εξίσου σημαντική με αυτή του δημόσιου τομέα. Επομένως προστατεύεται η εύρυθμη λειτουργία της ιδιωτικής επιχείρησης (Παπαχρήστου, 2021, σ.3210).

Η δωροδοκία στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα έχει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία ωστόσο δεν επαρκούν για μια ενιαία τυποποίηση, καθώς υπάρχουν διαφορές ως προς τα εξυπηρετούμενα συμφέροντα. Στον δημόσιο τομέα υπάρχει η αξίωση για ύπαρξη αντικειμενικότητας και αμεροληψίας προς τις συναλλαγές με όλους τους πολίτες, λόγω του θεσμικού ρόλου του κρατικού μηχανισμού. Στον ιδιωτικό τομέα οι υπάλληλοι ενεργούν για την εξυπηρέτηση και το συμφέρον του εργοδότη τους, με βασικά κίνητρα την επίτευξη κέρδους στα πλαίσια ανταγωνισμού της λειτουργίας των ιδιωτικών επιχειρήσεων (Χατζηκώστας, 2014, σσ. 595-596).

Τα κοινά χαρακτηριστικά της δωροδοκίας είναι τα ακόλουθα. Αρχικά, υπάρχει μια τριγωνική σχέση μεταξύ του εντολέα για δωροδοκία, του αντιπροσώπου που ενεργεί για λογαριασμό του εντολέα και συνδέεται μαζί του με σχέσεις εμπιστοσύνης και του τρίτου. Μεταξύ του τρίτου και του αντιπροσώπου πραγματοποιείται μία συναλλαγή, με επίκεντρο την παροχή κάποιου αθέμιτου ωφελήματος, το οποίο δεν έχει απαραίτητα οικονομικό χαρακτήρα. Τέλος, ο τρίτος επιδιώκει την εξυπηρέτηση κάποιου συμφέροντος από τις ενέργειες ή παραλείψεις του αντιπροσώπου για λογαριασμό του εντολέα του. Σκοπός του τρίτου είναι μέσω της συναλλακτικής σχέσης, η εξυπηρέτηση των προσωπικών του συμφερόντων από τις ενέργειες ή παραλείψεις του αντιπροσώπου (Χατζηκώστας, 2014, σ. 594).

Η διάταξη του άρθρου 396 ΠΚ αποδίδει το περιεχόμενο της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου του Συμβουλίου της Ευρώπης (άρθρο 7) για την ποινικοποίηση της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση της ανωτέρω σύμβασης η ποινικοποίηση της δωροδοκίας στοχεύει στην εξυπηρέτηση των ακόλουθων σκοπών: « α) στην προστασία της πίστης και της εμπιστοσύνης στις ιδιωτικές συναλλαγές, β) στον σεβασμό του υγιούς ανταγωνισμού και γ) στην διατήρηση της ποινικής προστασίας σε τομείς δραστηριοτήτων, οι οποίοι μέχρι πρότινος αποτελούσαν αντικείμενο κρατικών παροχών, αλλά μέσω ιδιωτικοποιήσεων μεταφέρονται σταδιακά στη διαχείριση των ιδιωτικών επιχειρήσεων» (Αιτιολογική έκθεση Ν.4619/2019, εικοστό τρίτο κεφάλαιο).

Τόσο η εγκληματική πράξη της δωροληψίας στον ιδιωτικό τομέα (παρ. 1 άρθρο 396 ΠΚ) όσο και η εγκληματική πράξη της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα (παρ. 2 άρθρο 396 ΠΚ) έχουν το ίδιο απειλούμενο πλαίσιο ποινής, ήτοι ποινή φυλάκισης από ένα έτος έως πέντε έτη και χρηματική ποινή. Επιπλέον, στην διάταξη του άρθρου 263 παρ. 2 ΠΚ προβλέπεται ότι για την εγκληματική πράξη της δωροληψίας και δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα, εφόσον υπάρχει προσπορισμός περιουσιακού οφέλους στους υπαιτίους, τυγχάνει εφαρμογής η παρεπόμενη ποινή της δήμευσης του άρθρου 238 ΠΚ. Οι ποινικές κυρώσεις που απειλούνται στα πλαίσια της διάταξης του άρθρου 396 ΠΚ είναι ηπιότερες σε σχέση με τις κυρώσεις των άρθρων 235 και 236 ΠΚ, δεδομένου ότι δεν υπάρχει πρόβλεψη για διακεκριμένες παραλλαγές του εγκλήματος (Παπαχρήστου, 2021, σσ. 3211, 3215).

Με το άρθρο 96 του Ν.4855/2021 προστέθηκε η παράγραφος 2Α στην διάταξη του άρθρου 396 ΠΚ. Με την εν λόγω προσθήκη προβλέπεται η δυνατότητα της έμπρακτης μετάνοιας και απαλλαγής από την ποινή, εάν ο υπαίτιος με δική του θέληση και προτού εξετασθεί από οποιαδήποτε ανακριτική ή εισαγγελική αρχή, αναγγείλει την πράξη του (Αιτιολογική έκθεση Ν.4855/2021, άρθρο 93).

Ως προς τα ζητήματα διαχρονικού δικαίου που ανακύπτουν λεκτέα είναι τα ακόλουθα. Η διάταξη του άρθρου 396 του ισχύοντος ΠΚ είναι εν μέρει επιεικέστερη από την προϊσχύσασα διάταξη του άρθρου 5 του Ν. 3560/2007 ως προς το ότι δεν προβλέπει διακεκριμένη παραλλαγή αλλά και από την διάταξη του 237B του καταργηθέντος ΠΚ, δεδομένου ότι δεν τυποποιεί πράξεις ή παραλείψεις που αφορούν παραβίαση καθηκόντων που απορρέουν από συμβάσεις εργασίας ή εσωτερικούς κανονισμούς. Εντούτοις, η διάταξη του άρθρου 396 ΠΚ είναι αυστηρότερη από την διάταξη του άρθρου 237B του

προγενέστερου ΠΚ καθώς προβλέπει χρηματική ποινή, η οποία δεν μπορεί να επιβληθεί για τις πράξεις με χρόνο τέλεσης προ της 01^{ης}/07/2019 (Παπαχρήστου, 2021, σ. 3218).

2.6. Εμπορία επιρροής-Μεσάζοντες (άρθρο 237Α ΠΚ)

Η εγκληματική πράξη της εμπορίας επιρροής και οι μεσάζοντες τυποποιούνται στο άρθρο 237Α του δωδέκατου κεφαλαίου του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα που περιέχει τα εγκλήματα που είναι σχετικά με την υπηρεσία και ειδικότερα με την χρήση της υπηρεσίας για ιδιωτικό όφελος.

Προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η αμεροληψία και η διαφάνεια, ως απαραίτητες προϋποθέσεις για την εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Στις περιπτώσεις που η άσκηση επιρροής για την λήψη κάποιας απόφασης από δημόσιο υπάλληλο εξαγοράζεται, τότε τίθεται σε κίνδυνο η εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην αιτιολογική έκθεση του Ν.4254/2014, ο νομοθέτης αναφέρει ότι στόχος της ποινικοποίησης των πράξεων εμπορίας επιρροής είναι η «παρασκηνιακή διαφθορά», στην οποία μπορεί να μην έχουν άμεση εμπλοκή τα πρόσωπα που κατέχουν θέσεις εξουσίας, ωστόσο οι πράξεις εμπορίας επιρροής κλονίζουν την εμπιστοσύνη των πολιτών στην χρηστή δημόσια διοίκηση και δημιουργούν προϋποθέσεις αδιαφάνειας και αθέμιτων συναλλαγών (Χατζηκώστας, 2014, σ. 657).

Η διατύπωση της διάταξης του άρθρου 237Α ΠΚ, είναι σύμφωνη με το άρθρο 12 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου του Συμβουλίου της Ευρώπης για την διαφθορά. Επί της ουσίας τυποποιείται μια τριπρόσωπη -με την έννοια της ύπαρξης τριών προσώπων- και μια διμερή -με την έννοια ότι υφίσταται μεταξύ των δύο εξ αυτών-σχέση, στην οποία αυτός που διαθέτει πραγματική ή υποθετική επιρροή σε κάποιον υπάλληλο, την προσφέρει έναντι ανταλλάγματος σε κάποιον που την επιζητά, με σκοπό ο αρμόδιος φορέας ορισμένης λειτουργίας να επηρεαστεί με αθέμιτο τρόπο ως προς την άσκηση της λειτουργίας του αυτής. Η βάση της κυρωτικής λειτουργίας της διάταξης και το βασικό στοιχείο για την στοιχειοθέτηση του άδικου χαρακτήρα της πράξης, έγκειται στο αθέμιτο του επηρεασμού (αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019, άρθρο 237Α).

Ο νέος Ποινικός Κώδικας διατήρησε την διατύπωση της προϊσχύσασας διάταξης, ωστόσο το προβλεπόμενο πλαίσιο ποινών είναι επιεικέστερο, καταδεικνύοντας ότι η πράξη της

ενεργητικής εμπορίας επιρροής έχει ουσιωδώς μικρότερη ποινική απαξία σε σχέση με την πράξη της παθητικής εμπορίας επιρροής. Ειδικότερα, το απειλούμενο πλαίσιο ποινής για την πράξη της παθητικής εμπορίας επιρροής της παρ. 1 του άρθρου 237Α ΠΚ είναι ποινή φυλάκισης από δέκα ημέρες έως πέντε έτη και χρηματική ποινή. Το απειλούμενο πλαίσιο ποινής για την πράξη της ενεργητικής εμπορίας επιρροής της παρ. 2 του άρθρου 237Α ΠΚ είναι φυλάκιση από δέκα ημέρες έως τρία έτη και χρηματική ποινή. Στις προγενέστερες διατάξεις τόσο για την παθητική όσο και για την ενεργητική εμπορία επιρροής το απειλούμενο πλαίσιο ποινής ήταν φυλάκιση από ένα έτος έως πέντε έτη. Από άποψη διαχρονικού δικαίου εφαρμόζεται αναδρομικά η διάταξη του άρθρου 237Α ΠΚ, ως ευμενέστερη σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ (Παπαχρήστου, 2021, σσ. 1694, 1702, 1706).

2.7 Ευνοϊκά Μέτρα (άρθρο 263 Α ΠΚ)

Το παλαιό άρθρο 263Α ΠΚ του προϊσχύσαντος ΠΚ που αναφερόταν στην λειτουργική έννοια του δημοσίου υπαλλήλου καταργήθηκε. Στο άρθρο 263Α έχει μεταφερθεί η διάταξη του προϊσχύσαντος άρθρου 263Β που είχε τον τίτλο «Μέτρα επιείκειας για όσους συμβάλλουν στην αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς».

Δικαιολογητικός λόγος της διάταξης 263Α ΠΚ είναι η έξαρση του φαινομένου της διαφθοράς στους υπαλλήλους τους υψηλόβαθμους κυρίως του δημοσίου τομέα και στους δικαστικούς λειτουργούς. Στόχος της εν λόγω διάταξης είναι να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς από υπαίτιους και συμμετόχους, με την θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων προστασίας και επιείκειας για όσους συμβάλλουν με στοιχεία στην αποκάλυψη (Φράγκος, 2020, 1182).

Στην ανωτέρω διάταξη του ισχύοντος ΠΚ η παρ. 1 καταργήθηκε και οι παρ. 2, 3 και 4 τροποποιήθηκαν με το άρθρο 44 του Ν.4855/2021. Η παρ. 1 καταργήθηκε διότι με αυτήν προβλεπόταν ο θεσμός της έμπρακτης μετάνοιας για τις εγκληματικές πράξεις της δωροδοκίας υπαλλήλου και της δωροδοκίας δικαστικού λειτουργού, καθώς στα εν λόγω αδικήματα δεν ήταν εφικτή η αποκατάσταση της προσβολής του εννόμου αγαθού, που είναι και ο δικαιολογητικός λόγος του θεσμού της έμπρακτης μετάνοιας ως λόγου εξάλειψης του αξιοποίνου (Αιτιολογική έκθεση Ν.4855/2021, άρθρο 44).

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των εγκληματικών πράξεων διαφθοράς είναι η δυσχέρεια στην διακρίβωσή τους. Τα ευνοϊκά μέτρα που θεσπίζονται στην διάταξη του άρθρου 263Α ΠΚ, αποτελούν έκφραση του θεσμού των μαρτύρων του στέμματος. Η παροχή κινήτρων στους δράστες ώστε να συμβάλλουν στην αποκάλυψη και εξιχνίαση των εγκλημάτων διαφθοράς, είναι ιδιαίτερα σημαντική στην καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς, ωστόσο εγείρει προβληματισμούς αναφορικά με την συμβατότητα των μέτρων επιείκειας με τις βασικές αρχές του ουσιαστικού δικαίου (Χατζηκώστας, 2016, σ. 379).

Η καταργηθείσα παρ. 1 που προέβλεπε τον θεσμό της έμπρακτης μετάνοιας ως λόγο εξάλειψης του αξιοποίνου, είναι προς την σωστή κατεύθυνση, καθώς η έλλειψη τιμωρίας για τα εγκλήματα διαφθοράς δεν γίνεται εύκολα ανεκτή ούτε από το ουσιαστικό δίκαιο αλλά ούτε και από την κοινωνία. Ωστόσο υποστηρίζεται και η άποψη ότι η πλήρης ατιμωρησία αποτελεί το μοναδικό κίνητρο για τους δράστες των εγκλημάτων διαφθοράς, ώστε να αποκαλύψουν τα εγκλήματά τους. Προς αυτήν την κατεύθυνση η Σύμβαση του ΟΗΕ για την διαφθορά (άρθρο 37 παρ. 3) προτείνει σε επίπεδο απλής σύστασης την υιοθέτηση από τα κράτη μέλη την πρόβλεψη της ατιμωρησίας για τους εμπλεκόμενους σε εγκλήματα διαφθοράς, οι οποίοι συμβάλλουν με αποφασιστικό τρόπο στην αποκάλυψη και εξιχνίαση των πράξεων διαφθοράς (Χατζηκώστας, 2016, σ. 379).

3. ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

3.1. Ειδικές ανακριτικές πράξεις για τα εγκλήματα διαφθοράς (άρθρο 255 ΚΠΔ)

Ο ισχύων Κώδικας Ποινικής Δικονομίας κυρώθηκε με το Ν.4620/2019 με ημερομηνία έναρξης ισχύος την 01η/07/2019. Στην διάταξη του άρθρου 255 ΚΠΔ έχουν ενταχθεί οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς του παλαιότερου άρθρου 253B ΚΠΔ. Οι εν λόγω ρυθμίσεις αναμορφώθηκαν ώστε να είναι σε συμφωνία με τις αξιώσεις δικαιοκρατικού χαρακτήρα που απαιτούνται για την διενέργειά τους (Αιτιολογική έκθεση Ν.4620/2019, κεφάλαιο V.5).

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς έχουν αποκλειστική εφαρμογή για τα περιοριστικά αναφερόμενα εγκλήματα της παρ. 1 του άρθρου 255 ΚΠΔ. Ειδικότερα, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις μπορούν υπό αυστηρά οριζόμενες προϋποθέσεις να εφαρμοστούν για την διακρίβωση των ακόλουθων εγκληματικών πράξεων: της δωροδοκίας και δωροληψίας πολιτικών προσώπων (άρθρα 159 & 159Α ΠΚ), της δωροδοκίας και δωροληψίας υπαλλήλου του δημοσίου τομέα (άρθρα 235 και 236 ΠΚ), της δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών (άρθρο 237 ΠΚ) και τέλος της εμπορίας επιρροής και μεσάζοντες (άρθρο 237Α ΠΚ). Η διάταξη του άρθρου 255ΚΠΔ έχει επικουρικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι τυγχάνει εφαρμογής για τα ανωτέρω αναφερόμενα εγκλήματα διαφθοράς υπό την προϋπόθεση ότι αυτά δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης (Μαργαρίτης & Μαργαρίτη, 2020, σ. 660).

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς είναι: α) η συγκαλυμμένη έρευνα και β) η άρση του απορρήτου, η καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας και η συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 255 ΚΠΔ). Λόγω του ιδιαίτερα επεμβατικού χαρακτήρα τους πρέπει να διενεργούνται αυστηρά υπό τις προϋποθέσεις του νόμου. Η συγκαλυμμένη έρευνα είναι ένα είδος ανακριτικής διείσδυσης. Η εισαγγελική παραγγελία για την διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, δίνεται υπό τις προϋποθέσεις της διάταξης του άρθρου 255 ΚΠΔ, μεταξύ των οποίων είναι η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων για την τέλεση εγκλημάτων διαφθοράς (Μαργαρίτης & Μαργαρίτη, 2020, σ. 660).

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις έχουν αλλοιώσει τον κατασταλτικό προσανατολισμό του ποινικού δικονομικού συστήματος, γι' αυτό είναι απαραίτητο να διενεργούνται σύμφωνα με τις δικαιοκρατικές εγγυήσεις της ΕΣΔΑ. Με τις ανακριτικές πράξεις γενικά και ειδικότερα με τις ειδικές για την διακρίβωση εγκλημάτων διαφθοράς προσβάλλεται το θεμελιώδες δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής του ατόμου. Επίσης, προσβάλλονται και δικαιώματα τρίτων ατόμων, τα οποία δεν έχουν ουδεμία εμπλοκή με τα εγκλήματα διαφθοράς. Η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων πρέπει να αποφασίζεται αφού προηγηθεί η στάθμιση των προσβαλλόμενων έννομων αγαθών. Η ανωτέρω στάθμιση πρέπει να γίνεται υπό το πρίσμα των συνταγματικά κατοχυρωμένων αρχών της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας, της προσφορότητας και της αναλογικότητας *stricto sensu* (Δαλακούρας, 2014, σ. 294).

Κατά την διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν οι ακόλουθες κατευθυντήριες οδηγίες του ΕΔΔΑ, για την διασφάλιση των απαιτούμενων εγγυήσεων για τα άτομα τα οποία υπόκεινται σε αυτές. i) Προτείνεται ο διορισμός αυτεπάγγελτα διοριζόμενου συνηγόρου υπεράσπισης κατά την διεξαγωγή της ανακριτικής διείδυσης ή συγκαλυμμένης έρευνας. ii) Επιβάλλεται η ουσιαστική αιτιολόγηση των προϋποθέσεων διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων. iii) Προτείνεται ο έλεγχος των διενεργούντων την συγκαλυμμένη έρευνα, ώστε να διασφαλίζεται η διεξαγωγή της σύμφωνα με το νόμο και με σεβασμό στην προσωπικότητα και στα δικαιώματα των υπόπτων. iv) Προτείνεται η απαγόρευση μυστικής εξέτασης του υπόπτου κατά την διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, ώστε να διασφαλιστεί η προστασία του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης. v) Είναι απαραίτητη η θέσπιση ορίων κατά την διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων για να διασφαλιστεί η άσκηση των υπερασπιστικών καθηκόντων του συνηγόρου αλλά και για να προστατευτούν επαγγελματικά απόρρητα. vi) Η θέσπιση μέτρων για την μεταγενέστερη διευθέτηση της μυστικότητας της διαδικασίας και της αποκατάστασης της αρχής της ισότητας των όπλων, του δικαιώματος ακρόασης του κατηγορουμένου και των τρίτων θιγομένων ατόμων. vii) Τέλος, τονίζεται σύμφωνα με πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ ότι για τη νομιμοποίηση της συγκαλυμμένης έρευνας ως ειδικής ανακριτικής πράξης, πρέπει η πρωτοβουλία τέλεσης της αξιόποινης πράξης να ανήκει στον δράστη και όχι στον ανακριτικό υπάλληλο. Αυτή η προϋπόθεση προκύπτει με ενάργεια και από την διάταξη του άρθρου 255 ΚΠΔ (Δαλακούρας, 2016, σσ. 1111-1112).

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί «ότι ανεξάρτητα από την βαρύτητα της κατηγορίας και συνεπώς της αναγκαιότητας για την πραγματοποίηση της ανακριτικής διεπίδρυσης, η ποινική διαδικασία οφείλει να διατηρεί το δικαιοκρατικό και φιλελεύθερο χαρακτήρα της» (Δαλακούρας, 2014, σ.315).

3.2. Εισαγγελείς Ειδικών Καθκόντων (άρθρα 33-36 ΚΠΔ)

Με το Ν. 4745/2020 επήλθαν τροποποιήσεις στα άρθρα 33-36 ΚΠΔ που αναφέρονταν στους εισαγγελείς ειδικών καθκόντων. Ειδικότερα, ενοποιήθηκαν οι υφιστάμενοι εισαγγελικοί θεσμοί του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς. Επί της ουσίας καταργήθηκε ο θεσμός του εισαγγελέα διαφθοράς και οι σχετικές αρμοδιότητές του μεταβιβάστηκαν στον οικονομικό εισαγγελέα και πλέον το δεύτερο κεφάλαιο του πρώτου βιβλίου του δεύτερου τμήματος του ΚΠΔ που αφορά την ποινική δίωξη έχει τίτλο «Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος». Ακόμη επήλθαν αλλαγές στην οργανωτική δομή του θεσμού του οικονομικού εισαγγελέα (Βούλγαρης, 2020, σ. 245).

Ως δικαιολογητικός λόγος για την εν λόγω τροποποίηση προβλήθηκε η ενιαία αντιμετώπιση των υποθέσεων που άπτονταν της αρμοδιότητας των εισαγγελέων ειδικών καθκόντων. Πριν την τροποποίηση ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος ήταν αρμόδιος για υποθέσεις εγκλημάτων με χαρακτήρα κυρίως φορολογικό και οικονομικό, ενώ ο εισαγγελέας διαφθοράς ήταν αρμόδιος για εγκλήματα που χαρακτηρίζονταν από την ιδιότητα των δραστών και άπτονταν και αυτά της οικονομικής δραστηριότητας. Η ανωτέρω διάσπαση αρμοδιοτήτων δεν συνέβαλε στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των υποθέσεων, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4755/2020, 2^ο κεφάλαιο).

Στο άρθρο 33 ΚΠΔ τυποποιείται η διάταξη για τους Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος και στο άρθρο 34 ΚΠΔ η τοπική αρμοδιότητα τους. Στην διάταξη του άρθρου 35 ΚΠΔ αναφέρονται τα καθήκοντα και στο άρθρο 36 ΚΠΔ οι εξουσίες των Εισαγγελέων Οικονομικού Εγκλήματος.

Τα εισαγγελικά καθήκοντα του άρθρου 35 ΚΠΔ τροποποιήθηκαν με το άρθρο 29 του Ν. 4800/2021. Ο σκοπός της ανωτέρω τροποποίησης ήταν η ουσιαστική και αποτελεσματική

διερεύνηση των εγκλημάτων με ιδιαίτερα σημαντική ποινική απαξία και η αντιμετώπιση των ζητημάτων που άπτονταν της σύγκρουσης αρμοδιοτήτων μεταξύ των εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος και των κατά τόπους εισαγγελέων πλημμελειοδικών (Αιτιολογική έκθεση Ν.4800/2021, άρθρο 29).

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι η ισχύς των διατάξεων των άρθρων 35 και 36 ΚΠΔ, υπό την αρχική τους μορφή, ανεστάλη για το χρονικό διάστημα από 09/08/2019 έως 30/09/2019, σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 97 του Ν.4623/2019 και για το ανωτέρω χρονικό διάστημα επανήλθαν οι αρμοδιότητες του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς, βάσει των άρθρων 1 και 2 παρ. 1 του Ν. 4022/2011, όπως ίσχυαν πριν την έναρξη ισχύος του νέου ΚΠΔ. Ο σκοπός της εν λόγω αναστολής ήταν η διατήρηση της αρμοδιότητας του εισαγγελέα διαφθοράς για την διευθέτηση εκκρεμών υποθέσεων κατά την έναρξη ισχύος του νέου ΚΠΔ (Σεβαστίδης, 2021, σσ. 531-532).

Στην διάταξη του άρθρου 36 παρ. 1 του ισχύοντος ΚΠΔ διασαφηνίζεται με αυθεντικό τρόπο ότι οι εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος δεν υπόκεινται στους νομοθετικούς περιορισμούς περί φορολογικού, τραπεζικού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου απορρήτου. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί το δικηγορικό απόρρητο, με δικαιολογητική βάση τον ρόλο του δικηγόρου ως συλλειτουργού της δικαιοσύνης και εξ αυτού του λόγου ως εγγυητικού παράγοντα της δίκαιης δίκης, σύμφωνα με τις αξιώσεις της ΕΣΔΑ. Οι εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος έχουν πρόσβαση σε κάθε μορφής αρχείο δημόσιας αρχής ή οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο κανόνων ιχνηλασιμότητας (Μαργαρίτης & Μαργαρίτη, 2020, σ. 114).

Ως όριο στις ανωτέρω εξουσίες των εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος τίθεται η συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Σ).

Ειδική μνεία πρέπει να γίνει στην πρόσβαση των εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος στο τηλεπικοινωνιακό απόρρητο. Στο νέο ΚΠΔ η πρόσβαση στο τηλεπικοινωνιακό απόρρητο είχε εξαιρεθεί. Εν συνεχεία με το άρθρο 43 του Ν.4640/2019, η εν λόγω εξαίρεση καταργήθηκε. Η πρόσβαση σε πληροφορίες και στοιχεία τηλεπικοινωνιακού απορρήτου (Ν. 2225/1994) είναι επιτρεπτή στις περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχει αποτύπωση και τεκμηρίωση της αντικειμενικής υπόστασης κακουργήματος. Αναφορικά με αυτήν τη νομοθετική επιλογή έχουν διατυπωθεί σημαντικές επιφυλάξεις από την Αρχή

Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.) αναφορικά με την συμβατότητα της εν λόγω διάταξης με το άρθρο 19 του Συντάγματος (Σεβαστίδης, 2020, σ. 534).

3.3. Προστατευόμενοι Μάρτυρες - Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος (άρθρο 47 ΚΠΔ)

Τα ευνοϊκά μέτρα που αναφέρθηκαν ανωτέρω στην διάταξη του άρθρου 263Α ΠΚ, εφαρμόζονται στην περίπτωση των μαρτύρων του στέμματος. Οι μάρτυρες του στέμματος διαφέρουν από τους μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος που τυποποιούνται στην διάταξη του άρθρου 47 του ισχύοντος ΚΠΔ. Οι μάρτυρες του στέμματος έχουν εμπλοκή στις καταγγελλόμενες πράξεις είτε ως αυτουργοί είτε ως συμμετοχοί, γι' αυτό μπορούν να χαρακτηρισθούν μόνο ως προστατευόμενοι μάρτυρες και να εφαρμοστούν γι' αυτούς τα ευνοϊκά μέτρα του άρθρου 263Α ΠΚ (ή τα αποκαλούμενα μέτρα επιείκειας υπό τον προΐσχύσαντα ΠΚ) (Κωνσταντινίδης, 2019, σ. 4).

Στην διάταξη του άρθρου 47 ΚΠΔ με τίτλο «Αποχή από την ποινική δίωξη μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος», αναφέρονται οι εγκληματικές πράξεις διαφθοράς, για τις οποίες όποιος συμβάλει στην αποκάλυψη τους μπορεί να λάβει με εισαγγελική παραγγελία τον χαρακτηρισμό του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος. Οι εν λόγω πράξεις διαφθοράς είναι οι ακόλουθες: δωροδοκία και δωροληψία πολιτικών προσώπων (άρθρα 159 & 159Α ΠΚ), δωροδοκία και δωροληψία υπαλλήλου του δημοσίου τομέα (άρθρα 235 και 236 ΠΚ), δωροδοκία και δωροληψία δικαστικών λειτουργών (άρθρο 237 ΠΚ) και τέλος εμπορίας επιρροής και μεσάζοντες (άρθρο 237Α ΠΚ).

Ως μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος, μπορεί να χαρακτηριστεί με εισαγγελική παραγγελία, όποιος χωρίς να έχει καμία απολύτως εμπλοκή στις ανωτέρω πράξεις διαφθοράς και χωρίς να αποβλέπει σε ίδιον όφελος, συμβάλλει ουσιωδώς με τις πληροφορίες που παρέχει στις διωκτικές αρχές, στην αποκάλυψη και δίωξη τους (Κωνσταντινίδης, 2019, σ. 4).

Οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος διαφέρουν ουσιωδώς από τους υπόλοιπους προστατευόμενους μάρτυρες, καθώς δεν έχουν απολύτως καμία εμπλοκή με τις καταγγελλόμενες πράξεις, απλά συγκυριακοί λόγοι κατά την άσκηση των εργασιακών

τους καθηκόντων, τους έκαναν γνώστες των έκνομων δραστηριοτήτων. Η απόδοση της ιδιότητας του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, έχει ως βασική συνέπεια την προστασία τους από περιπτώσεις αντιποίνων με υποβολή αντίθετων μηνύσεων, που ενδεχομένως υποβληθούν με στόχο να τους τρομοκρατήσουν για να αποσύρουν τις καταγγελίες (Ανδρουλάκης, 2020, σσ.515, 517).

Ο μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος (whistleblower -με την διεθνή ορολογία), είναι ο εργαζόμενος ενός οργανισμού που αναφέρει την παραβίαση ενός κανονισμού, την οποία αντιλήφθηκε στον χώρο εργασίας του. Η συνδρομή του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος στην αποκάλυψη έκνομων ενεργειών στο εργασιακό του περιβάλλον, αποτελεί το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης (άρθρο 5 Σ) (Κουσουλός, 2015, σσ.422-423).

Με την τυποποίηση της αποχής από την ποινική δίωξη μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος της διάταξης του άρθρου 47 ΚΠΔ διαμορφώνεται ένα προστατευτικό πλαίσιο γι' αυτούς. Η ουσιαστική και ανιδιοτελής συμβολή του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος στην αποκάλυψη των εγκληματικών πράξεων διαφθοράς, δεν πρέπει να αποτελεί το μοναδικό κριτήριο για την αποχή από την ποινική δίωξη. Θα πρέπει να προστεθούν στα κριτήρια αποχής από την ποινική δίωξη και τα κριτήρια που τέθηκαν από το ΕΔΔΑ στην υπόθεση Guja κατά Μολδαβίας (Τσιλίκης, 2018, σ.15).

Το ΕΔΔΑ στην υπόθεση Guja κατά Μολδαβίας, με την απόφαση του έκρινε ότι οι καταγγελίες εντάσσονταν στο προστατευτικό πλαίσιο του δικαιώματος ελεύθερης έκφρασης σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ. Τα έξι κριτήρια τα οποία έθεσε το ΕΔΔΑ με την ανωτέρω απόφαση, για να αναγνωρισθεί ένας εργαζόμενος ως μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος-και να προστατευθεί μέσω του θεσμού της αποχής από την ποινική δίωξη στην χώρα μας σε περίπτωση υποβολής μηνύσεως για ψευδή κατάθεσή ή συκοφαντική δυσφήμιση -είναι τα ακόλουθα: i) Ο καταγγέλλων πριν προβεί σε δημόσια καταγγελία ενώπιων των ανακριτικών και διωκτικών αρχών, πρέπει να έχει προηγηθεί η καταγγελία του στον εργοδότη του, αναφορικά με την εγκληματική συμπεριφορά που διαπίστωσε κατά την άσκηση του υπηρεσιακού του καθήκοντος, δεδομένου ότι υφίσταται σχετική υποχρέωση εχεμύθειας εκ μέρους του. ii) Οι πράξεις που καταγγέλλονται πρέπει να αφορούν το δημόσιο συμφέρον. iii) Η καταγγελία πρέπει να περιέχει αυθεντικές και αξιόπιστες πληροφορίες. iv) Η απαραίτητη στάθμιση των προσβαλλόμενων έννομων αγαθών θα πρέπει να καταδεικνύει το σημαντικά υπέρτερο

δημόσιο συμφέρον σε σχέση με την προκληθείσα ζημία. ν) Ο μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος πρέπει να ενεργεί ανιδιοτελώς και με καλή πίστη και να μην προβαίνει σε διαρροή πληροφοριών είτε για αποκόμιση προσωπικού οφέλους είτε για λόγους εκδίκησης και νι) Η επιβαλλόμενη ποινή στον μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος πρέπει να κρίνεται εξαιρετικά σημαντική και με σοβαρές συνέπειες (Κωνσταντινίδης, 2019, σ. 5).

Ο Έλληνας νομοθέτης θα χρειασθεί σύντομα να προβεί σε επανεξέταση του θεσμικού πλαισίου προστασίας για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, καθώς πρέπει να ενσωματωθεί στο εθνικό μας δίκαιο η Οδηγία (ΕΕ) 2019/1937 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2019 «σχετικά με την προστασία των προσώπων που αναφέρουν παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης» (Ανδρουλάκης, 2020, σ. 520)

4. Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

4.1 . Συστάσεις GRECO

Οι συστάσεις της GRECO στοχεύουν στην διεύρυνση του πλαισίου ποινικοποίησης της ελληνικής νομοθεσίας. Η ελληνική πλευρά επιβάλλεται να διατηρήσει σταθερές τις βασικές δογματικές αρχές του ισχύοντος δικαίου και να προβαίνει σε νομοθετικές παρεμβάσεις, μόνο εφόσον δεν πρόκειται να θιγούν οι βασικοί πυλώνες του δικαιοκρατικού μας συστήματος και ιδίως όταν δεν ελλοχεύει ο κίνδυνος της άμετρης ηθικοποίησης και ποινικοποίησης του ποινικού μας δικαίου, το οποίο χαρακτηρίζεται εκ του Συντάγματος ως φιλελεύθερο (Κουράκης, 2013, σ. 562).

Από τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στις Εκθέσεις Αξιολόγησης 2010 και Συμμόρφωσης 2012 θα αναφερθούν ενδεικτικά ορισμένα σημεία. Μια από τις συστάσεις περιλάμβανε την νομοθετική ενοποίηση και απλοποίηση εντός του Ποινικού Κώδικα όλων των περί δωροδοκίας διατάξεων για τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (Κουράκης, 2013, σ. 565). Ακόμη και μία δεκαετία σχεδόν μετά, παρά τις αλληπάλληλες νομοθετικές μεταβολές για τα εγκλήματα διαφθοράς από το 2014 έως και σήμερα, η δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα τυποποιείται σε ξεχωριστή ενότητα από την δωροδοκία στον δημόσιο τομέα. Ωστόσο, είναι δικαιολογημένη η εν λόγω τυποποίηση, διότι σύμφωνα με τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά δεν συντρέχει λόγος ενιαίας τυποποίησης, εκτός και αν κάποια στιγμή τυποποιηθούν σε ξεχωριστή ενότητα όλα τα εγκλήματα διαφθοράς.

Μία ακόμη σύσταση ήταν να ληφθούν μέτρα για την αποτίμηση της αποτελεσματικότητας των σχετικών διατάξεων περί δωροδοκίας, σε συνδυασμό με την βελτίωση και τον καλύτερο συντονισμό των ελεγκτικών μηχανισμών. Είναι μια εξαιρετική σύσταση, η οποία σαφώς και δεν έχει υλοποιηθεί, η οποία όμως αντικατοπτρίζει την πραγματική αιτία, που το φαινόμενο της διαφθοράς στην Ελλάδα εξακολουθεί να φαίνεται αδύνατο να εξαλειφθεί ή έστω να συρρικνωθεί σε ένα βαθμό (Κουράκης, 2013, σ. 566).

Αναφορικά με την από 19/06/2015 Τρίτη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης για την Ελλάδα για το ζήτημα των ποινικοποιήσεων θα αναφερθούν ενδεικτικά δύο συστάσεις. Η GRECO είχε συστήσει την κατάργηση της ειδικής παραγραφής για την δίωξη των μελών

και των πρώην μελών της κυβέρνησης. Η GRECO ανέφερε σχετικά ότι ο Ν. 3126/2003 περί της ποινικής ευθύνης μελών και πρώην μελών της κυβέρνησης, προέβλεπε πενταετή παραγραφή από την διάπραξη του αδικήματος τόσο για τα πλημμελήματα όσο και για τα κακουργήματα. Η εν λόγω πρόβλεψη ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκή και λόγω της επερχόμενης παραγραφής, ουσιαστικά δημιουργούσε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ατιμωρησία των μελών της κυβέρνησης, ιδίως αναφορικά με τα αδικήματα της δωροληψίας. Παρά την σύσταση της GRECO για την κατάργηση της ειδικής αυτής παραγραφής, η απάντηση των ελληνικών αρχών ήταν ότι απαιτείται τροποποίηση του Συντάγματος (GRECO, 2015, σ. 11).

Η GRECO συνέστησε να τροποποιηθεί η νομοθεσία του ΚΠΔ, ώστε να αποκλειστεί η δυνατότητα αναβολής ή αναστολής της δίωξης «πολιτικών πράξεων» και αδικημάτων μέσω των οποίων μπορούν να διαταραχθούν οι διεθνείς σχέσεις του Κράτους» αναφορικά με τα ζητήματα εθνικής και αλλοδαπής δωροδοκίας. Αναφορικά με την σύσταση αυτή δεν υπήρξε απάντηση από τις ελληνικές αρχές και δεν έχει υλοποιηθεί. Κατόπιν σύστασης του ΟΟΣΑ, η σχετική διάταξη δεν έχει πλέον ισχύ στο πλαίσιο της Σύμβασης του ΟΟΣΑ, ωστόσο εξακολουθεί να εφαρμόζεται για τα υπόλοιπα αδικήματα δωροδοκίας τόσο στο εθνικό όσο και στο διεθνές πλαίσιο. Η GRECO επισήμανε ότι η εξαίρεση αυτή δημιούργησε λάθος εντύπωση στην Ελλάδα αναφορικά με την δέσμευση της για την καταπολέμηση της διαφθοράς (GRECO, 2015, σσ. 11-12).

Σύμφωνα με την από 18/10/2017 Έκθεση Συμμόρφωσης για την Ελλάδα για την πρόληψη της διαφθοράς βουλευτών, δικαστών και εισαγγελέων (Τέταρτος Κύκλος Αξιολόγησης), η Ελλάδα έχει εφαρμόσει ικανοποιητικά ή έχει αντιμετωπίσει με ικανοποιητικό τρόπο έξι από τις δεκαεννέα συστάσεις που περιλαμβάνονται στην Έκθεση Αξιολόγησης του Τέταρτου Κύκλου (GRECO, 2017, σ. 29).

Η GRECO πρότεινε την λήψη αποφασιστικών μέτρων προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι διαδικασίες για την άρση της βουλευτικής ασυλίας δεν θα παρεμποδίζουν ή αποτρέπουν ποινικές διαδικασίες κατά των βουλευτών, για τους οποίους πιθανολογείται η διάπραξη εγκλημάτων που σχετίζονται με την διαφθορά. Η απάντηση των ελληνικών αρχών ήταν ότι ο μοναδικός λόγος για την μη άρση της βουλευτικής ασυλίας είναι οι αποδιδόμενες πράξεις στον βουλευτή να σχετίζονται με την άσκηση των βουλευτικών του καθηκόντων ή να εικάζεται ότι η δίωξη έχει πολιτικό κίνητρο. Η GRECO με την σειρά

της επισήμανε ότι δεν έχουν μέτρα για την εφαρμογή της σύστασης και ότι ο αριθμός των αρνήσεων άρσης της βουλευτικής ασυλίας, εξακολουθεί να υπερβαίνει τον αριθμό των σχετικών αιτημάτων (GRECO, 2017, σσ. 14-15).

Η GRECO πρότεινε την αναθεώρηση της διαδικασίας επιλογής αναφορικά με τις ανώτερες θέσεις των δικαστών και των εισαγγελέων, με την εμπλοκή των συναδέλφων τους και την τροποποίηση των προϋποθέσεων για την άσκηση της πειθαρχικής δίωξης. Η απάντηση των ελληνικών αρχών ήταν ότι για την διαδικασία επιλογής των ανώτατων θέσεων απαιτείται συνταγματική τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 91 παρ. 1 του Συντάγματος. Η εν λόγω σύσταση κρίνεται ότι δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή (GRECO, 2017, σσ.17-18). Κατά την άποψη της γράφουσας είναι επιβεβλημένη η αλλαγή της διαδικασίας επιλογής των δικαστών για τις ανώτερες θέσεις της ιεραρχίας. Διαφορετικά θα συνεχίσει να γίνεται η επιλογή με πολιτικούς όρους, δεδομένου ότι η αλλαγή της δικαστικής ηγεσίας θα αποτελεί επιλογή της εκάστοτε κυβέρνησης με ότι αυτό συνεπάγεται. Μπορούμε όμως υπό αυτές τις συνθήκες να θεωρούμε την δικαιοσύνη πραγματικά ανεξάρτητη; Οι πελατειακές σχέσεις και σε αυτό το επίπεδο είναι καθοριστικής σημασίας. Η διαφθορά εν προκειμένω δεν έχει νομοθετική τυποποίηση, αλλά προκύπτει από τις σχέσεις συναλλαγής πολιτικής και δικαστικής εξουσίας.

Στις 21/06/2019 η GRECO έθεσε σε εφαρμογή τον Κανόνα 34 του Εσωτερικού της Κανονισμού όσον αφορά την Ελλάδα, κατόπιν των τροποποιήσεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας τον 06/2019. Σύμφωνα με τον ανωτέρω κανόνα η διαδικασία ad hoc προβλέπεται σε εξαιρετικές περιστάσεις, όταν θεσμικές μεταρρυθμίσεις, νομοθετικές τροποποιήσεις και διαδικαστικές αλλαγές, ενδέχεται να προκαλέσουν σοβαρές παραβιάσεις των προτύπων του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της διαφθοράς (GRECO, 2020, σ. 2).

Η μετατροπή της εγκληματικής πράξης της δωροδοκίας δημόσιων λειτουργών του άρθρου 236 παρ. 2 ΠΚ από κακούργημα σε πλημμέλημα και η συνακόλουθη μείωση των ποινών, προκάλεσε την ανωτέρω αντίδραση της GRECO. Κατόπιν της έντονης αντίδρασης της GRECO η διάταξη του άρθρου 236 ΠΚ τροποποιήθηκε εκ νέου τον 11/2019 με το Ν.4637/2019. Η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 236 ΠΚ μετατράπηκε εκ νέου σε κακούργημα με απειλούμενο πλαίσιο ποινής κάθειρξη από πέντε έως οκτώ έτη και χρηματική ποινή. Ωστόσο οι πράξεις διαφθοράς του άρθρου 236 παρ. 2 ΠΚ που είχαν διαπραχθεί πριν την 18^η/11/2019-ημερομηνία τροποποίησης του Ν. 4637/2019- και για τα

οποία δεν είχε εκδοθεί απόφαση ή εκτελεστεί ποινή, θεωρούνταν πλημμελήματα και εφαρμόζονταν οι ηπιότερες κυρώσεις. Αύτη η αντιμετώπιση είναι συνέπεια της βασικής αρχής *lex mitior* του ελληνικού ποινικού δικαίου (άρθρο 2 ΠΚ) (GRECO, 2020, σσ. 3-4).

Η GRECO επισήμανε ότι σύμφωνα με την Σύμβαση Ποινικού Δικαίου, η διαφθορά μπορεί να αποτελεί οικονομικό αδίκημα, ενίοτε σημαντικής οικονομικής αξίας, αλλά όχι μόνο. Η GRECO απηύθυνε τέσσερις συστάσεις στην Ελλάδα με την Έκθεση Ad hoc. Η πρώτη σύσταση αφορούσε την τροποποίηση του άρθρου 236 παρ. 1 ΠΚ, προκειμένου να εισαχθούν επιβαρυντικές περιστάσεις, ώστε η εν λόγω πράξη να μετατραπεί σε κακούργημα και να επέλθει αύξηση του πλαισίου ποινών. Η GRECO κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εν λόγω σύσταση δεν έχει υλοποιηθεί (GRECO, 2020, σσ.8-9). Ωστόσο, με την διάταξη του άρθρου 43 του Ν. 4855/2021 τροποποιήθηκε η παρ. 1 του άρθρου 236 ΠΚ με απειλούμενο πλαίσιο ποινής φυλάκιση από δέκα ημέρες έως πέντε έτη αντί της ποινής φυλάκισης από δέκα ημέρες έως τρία έτη ή χρηματική ποινή της προγενέστερης διάταξης. Η εν λόγω τροποποίηση υλοποίησε εν μέρει την σύσταση της GRECO, διότι η αύξηση της ποινής δεν είναι στα πλαίσια κακούργηματος.

Η δεύτερη σύσταση αφορούσε τον αυστηρό περιορισμό του αντικειμένου των εγκληματικών πράξεων διαφθοράς, για τις οποίες ο εισαγγελέας δύναται να απέχει από την ποινική δίωξη σύμφωνα με το άρθρο 47 ΚΠΔ, διασφαλίζοντας την εφαρμογή του άρθρου μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις διαφθοράς ήσσονος σημασίας. Η εν λόγω σύσταση δεν έχει υλοποιηθεί (GRECO, 2020, σσ. 8-9).

Η GRECO σύμφωνα με την τρίτη σύσταση εισηγήθηκε να διασφαλιστεί ότι η παθητική δωροδοκία αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών, συμπεριλαμβανομένων δικαστών, μελών κοινοβουλευτικών συνελεύσεων, ενόρκων και διαιτητών θα αποτελεί ποινικό αδίκημα, σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου για την Διαφθορά και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο αυτής. Η σύσταση έχει εν μέρει υλοποιηθεί κατόπιν της τροποποίησης της παρ. 5 του άρθρου 235 ΠΚ με το άρθρο 42 του Ν. 4855/2021 (GRECO, 2020, σσ. 9-13).

Με την τέταρτη σύσταση η GRECO εισηγήθηκε στις ελληνικές αρχές την προσεκτική παρακολούθηση των διατάξεων για τον θεσμό της έμπρακτης μετάνοιας, ώστε αν διαπιστώσουν δυνητική κατάχρηση του εν λόγω μέσου να μειώσουν ή να καταργήσουν την εφαρμογή του στις εγκληματικές πράξεις διαφθοράς. Με το άρθρο 44 του Ν.

4855/2021 καταργήθηκε η παρ. 1 του άρθρου 263Α ΠΚ, που προέβλεπε τον θεσμό της έμπρακτης μετάνοιας. Η εν λόγω σύσταση έχει υλοποιηθεί (GRECO, 2020, σσ. 13-14).

4.2. Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Στο παράρτημα της έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της διαφθοράς στην Ελλάδα, αναφέρεται ότι έχουν μεταφερθεί όλες οι διατάξεις της απόφασης-πλασίου 2003/568/ΔΕΥ, για τον ορισμό της δωροδοκίας και δωροληψίας στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και οι διατάξεις για τις επιβαλλόμενες κυρώσεις σε φυσικά και νομικά πρόσωπα και για την ευθύνη των νομικών προσώπων. Εντούτοις, ο ΟΟΣΑ παρατήρησε ότι η Ελλάδα δεν έχει εφαρμόσει πλήρως την σύμβαση του ΟΟΣΑ κατά της δωροδοκίας. Ειδικότερα, επισημάνθηκαν τα ακόλουθα: η περιορισμένη ικανότητα της Ελλάδας στον εντοπισμό διακρατικών υποθέσεων δωροδοκίας, η μη ταχεία διερεύνηση σημαντικής υπόθεσης διακρατικής δωροδοκίας και η μη έγκαιρη παροχή πληροφοριών αναφορικά με τις προσπάθειες για την καταπολέμηση της δωροδοκίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014, σσ. 4-5).

Η GRECO και ο ΟΟΣΑ επισήμαναν ότι το ισχύον πλαίσιο για την προστασία των καταγγελλόντων δυσλειτουργίες είτε στον δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα είναι ανεπαρκές. Η καταγγελία της διαφθοράς πρέπει να προωθηθεί στα πλαίσια της γενικής μεταρρύθμισης της φορολογικής διοίκησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014, σ. 5).

5. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

5.1. Το σύστημα κυρώσεων του νέου Ποινικού Κώδικα

Ο νέος Ποινικός Κώδικας, κυρώθηκε με το Ν. 4619/2019 και τέθηκε σε ισχύ την 01^η/07/2019, αντικαθιστώντας τον Ποινικό Κώδικα του 1950. Εν συνεχεία, ακολούθησαν νομοθετικές τροποποιήσεις του ΠΚ με τους Ν. 4637/2019 και 4855/2021. Στόχος του νέου ΠΚ ήταν η αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ του τιμωρητικού χαρακτήρα και του φιλελεύθερου -εγγυητικού χαρακτήρα του ποινικού δικαίου καθώς και η διαμόρφωση ενός νέου συστήματος ποινικών κυρώσεων, το οποίο να ανταποκρίνεται τόσο στις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες όσο και στις επικρατούσες αντιλήψεις αναφορικά με τον ρόλο και το περιεχόμενο των ποινών. Το σύστημα ποινικών κυρώσεων του νέου Ποινικού Κώδικα διαπνέεται από τις θεμελιώδεις αρχές της νομιμότητας, της επικουρικότητας και της αναλογικότητας (Συμεωνίδου & Ναζίρης, 2020, σσ. 81, 92).

Μία θετική αλλαγή του νέου Ποινικού Κώδικα είναι το πνεύμα δικαιοσύνης που τον διαπνέει, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την κατάργηση του αναχρονιστικού Ν. 1608/1950 περί καταχραστών των δημοσίων. Αν και ο εν λόγω νόμος δεχόταν συνεχώς επικρίσεις από εκπροσώπους της θεωρίας, δεν κατέστη δυνατή η κατάργηση του νωρίτερα. Αυτό οφείλεται στην εργαλειοποίηση του ποινικού δικαίου από τους εκπροσώπους της πολιτικής εξουσίας, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τον ανωτέρω νόμο ως παράδειγμα της πρόθεσης τους για ουσιαστική καταπολέμηση της διαφθοράς. Η εν λόγω συμπεριφορά θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως παράδειγμα ποινικού λαϊκισμού δεδομένου ότι δεν αρκεί η ύπαρξη αυστηρών νομοθετικών διατάξεων, οι οποίες επί της ουσίας καθίστανται ανεφάρμοστες, για να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά οι εγκληματικές πράξεις διαφθοράς (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2020, σ. 176).

Το νέο σύστημα ποινικών κυρώσεων του ισχύοντος ΠΚ διαμορφώνεται στα τρία επίπεδα εμφάνισης των ποινών, ήτοι στην απειλή της ποινής, την επιβολή της ποινής και την έκτιση της ποινής. Αναφορικά με την απειλή της ποινής, παρατηρείται η επιλογή της αναμόρφωσης του συστήματος των προβλεπόμενων κυρώσεων ως προς την ελάφρυνση τους για εγκληματικές πράξεις που προβλέπονται τόσο στον ΠΚ αλλά και στους ειδικούς ποινικούς νόμους. Αναφορικά με την επιβολή της ποινής οι σχετικές διατάξεις αφορούν την χρηματική ποινή, τις ελαφρυντικές περιστάσεις, τον σχηματισμό συνολικής ποινής

αλλά και την δικαστική άφεση της ποινής. Αναφορικά με την έκτιση της ποινής, οι διατάξεις αφορούν τους θεσμούς της κατ' οίκον έκτισης, της υφ' όρον απόλυσης και της παροχής κοινωφελούς εργασίας (Συμεωνίδου & Ναζίρης, 2020, σ. 81).

Αναφορικά με το επίπεδο απειλής των ποινών, τα κύρια χαρακτηριστικά του νέου ποινικού κώδικα είναι: i) τα αυστηρά κριτήρια για την απειλή των ποινικών κυρώσεων, ii) ο εκσυγχρονισμός των ποινικών κυρώσεων και iii) η μείωση των απειλούμενων στερητικών της ελευθερίας ποινών. Τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου Ποινικού Κώδικα αναφορικά με την επιβολή των ποινών είναι τα ακόλουθα: i) η επί της ουσίας δικαστική επιμέτρηση της ποινής, ii) ο νέος τρόπος υπολογισμού για την επιμέτρηση της ποινής, iii) η διεύρυνση και η ακριβής περιγραφή του πεδίου των ελαφρυντικών περιστάσεων, iv) η δυνατότητα περαιτέρω μείωσης της ποινής, v) η επιβράβευση της συνδρομής του κατηγορουμένου στην έγκαιρη απονομή της δικαιοσύνης, vi) η κατάργηση των διατάξεων που αφορούσαν την υποτροπή, vii) η κατάργηση του θεσμού της μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας ποινής της φυλάκισης σε χρηματική ποινή, viii) η αναμόρφωση του θεσμού της αναστολής εκτέλεσης της ποινής της φυλάκισης, ix) η δυνατότητα δικαστικής άφεσης των ποινών και x) η δυνατότητα αποχής από την επιβολή ποινής. Οι βασικές μεταρρυθμίσεις του νέου ΠΚ αναφορικά με τον τρόπο έκτισης των ποινών είναι οι ακόλουθες: i) η δυνατότητα έκτισης της ποινής στην κατοικία, ii) η δυνατότητα αντικατάστασης της φυλάκισης με κοινωφελή εργασία, iii) η δυνατότητα της απόλυσης υπό τον όρο της ανάκλησης και iv) η δυνατότητα της απόλυσης με ηλεκτρονική επιτήρηση (Συμεωνίδου & Ναζίρης, 2020, σσ. 85-92).

5.2. Ζητήματα αναδρομικότητας και αναλογικότητας του νέου Ποινικού Κώδικα

Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ, εφαρμόζεται η διάταξη η οποία συνεπάγεται την ευμενέστερη μεταχείριση του κατηγορουμένου. Δεδομένου ότι η αρχή της αναδρομικής εφαρμογής του ηπιότερου νόμου είναι υπερνομοθετικής ισχύος θα εφαρμοστεί η ηπιότερη για την συγκεκριμένη περίπτωση νομοθετική ρύθμιση. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η εφαρμογή της ανωτέρω διάταξης για τα εγκλήματα διαφθοράς του ήδη καταργηθέντος Ν. 1608/1950 περί καταχραστών του Δημοσίου. Για το αδίκημα της απάτης κατά του Δημοσίου, υπό τον προϊσχύσαντα ΠΚ, με προκληθείσα οικονομική

ζημία άνω των 150.000€, το απειλούμενο πλαίσιο ποινής ήταν κάθειρξη από πέντε έως είκοσι έτη, όπως διαμορφωνόταν από τις διατάξεις 386 παρ. 3 ΠΚ και το Ν. 1608/1950. Πλέον το απειλούμενο πλαίσιο ποινής είναι κάθειρξη από δέκα έτη έως δεκαπέντε έτη και χρηματική ποινή. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν.4619/2019, θα έπρεπε να εφαρμοστεί η διάταξη 386 παρ.3 στ.β ΠΚ του προγενέστερου ΠΚ, ως επιεικέστερη λόγω και της κατάργησης του Ν. 1608/1950. Σε αυτή την περίπτωση πέρα από τον εκφυλισμό της ποινικής αντιμετώπισης των περιουσιακών βλαβών του δημοσίου σε δικαιοπολιτικό επίπεδο, θα υπήρχε και παραβίαση της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της διάκρισης των εξουσιών. Η εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 2 ΠΚ, θα πρέπει να γίνεται υπό την προϋπόθεση, ότι η επιλογή μιας διάταξης ως ευμενέστερης, δεν επιτρέπεται να προβαίνει σε εφαρμογή ιστορικά ανεφάρμοστου νομοθετικού πλαισίου και να παραβιάζει την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, με το να καθιστά τον εφαρμοστή του δικαίου και δημιουργό του δικαίου (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2020, σσ.168-169).

Ζήτημα αναλογικότητας προέκυψε από την νομοθετική επιλογή εικοσαετούς παραγραφής των εγκληματικών πράξεων της προσβολής της περιουσίας του δημοσίου, ως επακόλουθο της κατάργησης του Ν.1608/1950. Εν προκειμένω, η αυστηροποίηση της παραγραφής συνεπάγεται την αυστηρότερη ποινική μεταχείριση της πράξης και θα πρέπει να κριθεί υπό το πρίσμα της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2020, σσ.173).

Επίλογος

Η καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς αποτελεί πρόκληση για την εκάστοτε κυβέρνηση, η οποία σε επίπεδο εξαγγελιών τουλάχιστον εμφανίζεται αποφασισμένη για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του. Εάν όμως αναλογιστεί κανείς ότι η διαφθορά αποτελεί δομικό συστατικό του κράτους μας, συνδεδεμένο με πελατειακές σχέσεις, ευνοιοκρατία και νεποτισμό, θα αντιληφθεί ότι δεν είναι ούτε εύκολο αλλά ούτε και επιθυμητό να εκριζωθεί η κουλτούρα διαφθοράς που χαρακτηρίζει τον δημόσιο τομέα αλλά και το πολιτικό σύστημα.

Η διαφθορά, ως όρος δεν αποτυπώνεται στον Ποινικό Κώδικα -αλλά μόνο στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας στην διάταξη του άρθρου 255, όπου αναφέρονται οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς. Εντούτοις, στον ΠΚ τυποποιούνται οι βασικές εκφάνσεις των εγκλημάτων διαφθοράς, οι οποίες είναι η δωροδοκία και δωροληψία πολιτικών προσώπων, η δωροδοκία εκλογέα, η δωροδοκία και η δωροληψία δικαστικών λειτουργών, η δωροδοκία και δωροληψία υπαλλήλου στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα και η εμπορία επιρροής και οι μεσάζοντες.

Ένα από τα χαρακτηριστικά του νέου Ποινικού Κώδικα Ν. 4619/2019 είναι ο εξορθολογισμός των οικονομικών εγκλημάτων και των εγκλημάτων διαφθοράς. Επίσης σημαντική τομή του Ν.4619/2019 αναφορικά με τα εγκλήματα διαφθοράς υπήρξε η κατάργηση του Ν.1608/1950 περί Καταχραστών του Δημοσίου.

Οι αστοχίες που επισημάνθηκαν με ιδιαίτερα έντονο τρόπο από την ad hoc έκθεση της GRECO (Κανόνας 34), διορθώθηκαν σε ένα βαθμό με τις νομοθετικές τροποποιήσεις του Ν.4619/2019 από τους Ν.4637/2019 και Ν. 4855/2021. Εντούτοις, απαιτούνται κι άλλες νομοθετικές τροποποιήσεις προκειμένου να υλοποιηθούν οι συστάσεις των διεθνών οργανισμών για την αντιμετώπιση της διαφθοράς.

Εκτός από τη διορθωτική επέμβαση του νομοθέτη για την εναρμόνιση των ποινικών διατάξεων με τις συστάσεις των διεθνών οργανισμών απαιτείται και η διαμόρφωση του κατάλληλου πλαισίου προστασίας για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι καταγγέλλουν πράξεις διαφθοράς. Εν προκειμένω, παρουσιάζεται μία ιδανική ευκαιρία δεδομένης της απαιτούμενης ενσωμάτωσης στο εθνικό μας δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2019

«σχετικά με την προστασία των προσώπων που αναφέρουν παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης» (Ανδρουλάκης, 2020, σ. 520).

Το ποινικό δίκαιο σε ένα κράτος δικαίου δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μέσο άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής, αλλά πρέπει να θέτει τα όρια της αντεγκληματικής πολιτικής. Το ποινικό δίκαιο αποτελεί έναν αυστηρό μηχανισμό κοινωνικού ελέγχου και θα πρέπει να διαμορφώσει τις κατάλληλες δικλείδες ασφαλείας για την αντιμετώπιση των δραστών των εγκληματικών πράξεων με τον απαιτούμενο σεβασμό τόσο ως προς την προσωπικότητά τους όσο και ως προς τα υπερασπιστικά τους δικαιώματα (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2016, σσ. 749-755).

Κάθε νομοθετική τροποποίηση είτε σε επίπεδο ουσιαστικού ποινικού δικαίου είτε σε επίπεδο ποινικού δικονομικού δικαίου, θα πρέπει να πραγματοποιείται υπό το πρίσμα των εθνικών και διεθνών διατάξεων για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Έντυπες

Ανδρουλάκης, Ι. (2020) «Προστατευόμενοι» (ψευδώνυμοι) μάρτυρες, «χάρτινοι» μάρτυρες και «μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος». Το Ποινικό Δίκαιο σε κρίση και υπό κρίση. *Liber Discipulorum*. Για τα εβδομηκοστά γενέθλια του καθηγητή Ιωάννη Γιαννίδη. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.

Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Δαλακούρας, Θ. (2014). Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 253Α ΚΠΔ. Σε Κωνσταντινίδης Α. & Δαλακούρας Θ. (2014): *Εμβάθυνση στο Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σσ. 293-310

Δαλακούρας, Θ. (2014). Ανακριτική διείσδυση, δικαίωμα σιωπής και δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης. Σε Κωνσταντινίδης Α. & Δαλακούρας Θ. (2014): *Εμβάθυνση στο Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σσ. 311-315

Δαλακούρας, Θ. (2016). Η ανακριτική διαδικασία στα εγκλήματα διαφθοράς. Όρια επέμβασης στα δικαιώματα του ατόμου υπό το φως της ΕΣΔΑ. *Ποινική Δικαιοσύνη*, Τεύχος 203, 19^ο έτος. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σσ. 1105-1112.

Δημόπουλος, Χ. (2005) *Η διαφθορά*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Δημόπουλος, Χ. (2008). *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας. Ιστορική προσέγγιση. Σύγχρονη θεωρία. Κατευθύνσεις –Εφαρμογές. Παγκοσμιοποίηση και Έγκλημα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ. (2016). *Ποινική νομοθεσία και ενωσιακές επιταγές-Η εθνική ενσωμάτωση της ενωσιακής νομοθεσίας στο παράδειγμα της αντιμετώπισης της διαφθοράς, σε Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη: Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή κρίσης*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα. σσ. 749-755

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ. (2020). *Βασικές αρχές του κράτους δικαίου, ο νέος Ποινικός Κώδικας και οι τροποποιήσεις του*. *Ποινικά Χρονικά*, τεύχος 3, έτος Ο΄. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, σσ. 161-177.

- Καμπέρου, Ε. (2020). *Ερμηνεία άρθρων 159 και 159Α ΠΚ. Σε Χαραλαμπίκη Α. (επιμ.) Ο Νέος Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4619/2019. Τόμος Πρώτος (Άρθρα 1-234)*. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, σσ.1130-1140
- Κοσμάτος, Κ. & Λαμπάκης, Χ. (2019). «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης» σε Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. Κ., Παπαχαραλάμπους, Χ. (επιμ.) *Τα εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ, σσ. 185-209.
- Κουράκης, Ν. (2013). *Η δωροδοκία από την άποψη της αντεγκληματικής πολιτικής, με ιδιαίτερη έμφαση στις Συστάσεις προς την Ελλάδα της Επιτροπής (Ομάδας Κρατών) για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης (GRECO)*. Ποινικά Χρονικά, Τεύχος 8, Έτος ΞΓ. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, σσ. 561-567
- Κουσουλός, Ι. (2015). *Μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος*. Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος 187, 18^ο έτος. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σσ. 417-423
- Κωστάρας, Α. (2014). *Ποινικό Δίκαιο. Επιτομή ειδικού μέρους (άρθρα 134-410 ΠΚ)*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μαργαρίτης, Μ. & Μαργαρίτη, Α. (2020). *Ποινικός Κώδικας. Ερμηνεία-εφαρμογή*. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας
- Μαργαρίτης, Μ. & Μαργαρίτη, Α. (2020). *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας. Θεωρία - Νομολογία*. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας
- Μάρκοβιτς, Γ. (2013) *Στα ίχνη του οικονομικού εγκληματία. Εγχειρίδιο θεωρίας και πρακτικής*. Θεσσαλονίκη :University Studio Press
- Μπιτζιλέκης, Ν. (2010). *Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα*. Στην Α. Πιτσελά (επιμ.). *Εγκληματολογικές Αναζητήσεις: Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας
- Μπιτζιλέκης, Ν. (2013). *Η σύγχρονη διαμόρφωση των εγκλημάτων δωροδοκίας κατά τον Ποινικό Κώδικα. Ένα παράδειγμα μετανεωτερικού Ποινικού Δικαίου*, Ποινικά Χρονικά, Τεύχος 5, ΞΓ. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, σσ.321-328
- Παπανδρέου, Π. (2016). *Πρακτικά ζητήματα σε υποθέσεις εγκλημάτων διαφθοράς*.

Στον Δ. Ζιούβα (επιμ.). *Δίκαιο & Πολιτική κατά της διαφθοράς. Ποινικό Δίκαιο. Διοικητικό Δίκαιο. Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα και Διεθνώς*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παπαχρήστου, Μ. (2021). *Ερμηνεία άρθρων 235, 236, 237, 237Α και 237Β ΠΚ*. Σε Χαραλαμπίκη Α. (επιμ.) *Ο Νέος Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4619/2019. Τόμος Δεύτερος (Άρθρα 235-469)*. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, σσ.1555-1707

Σεβαστίδης, Χ. (2021). *Ποινικός Κώδικας (Ν. 4619/2019) & Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Ν. 4620/2019)*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Συμεωνίδου, Ε. & Ναζίρης, Ι. (2020). *Το σύστημα ποινών στο ελληνικό ποινικό δίκαιο. Ποινικά Χρονικά*. Ποινικά Χρονικά, τεύχος 2, έτος Ο'. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, σσ. 81-92.

Τσιλίκης, Δ. (2018). *Προστατευόμενοι καταγγέλλοντες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος. Η προβληματική των «whistleblower» στον διεθνή χώρο*. Theartofcrime (No 6)

Φράγκος, Κ. (2020). *Ποινικός Κώδικας (Ν.4619/2019 και Ν.4637/2019). Κατ' άρθρο Ερμηνεία & Νομολογία Αρείου Πάγου*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα

Χατζηκώστας, Κ. (2014). *Διατάξεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς στον ελληνικό δημόσιο τομέα με μέσα του ποινικού δικαίου. Στην Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), Οικονομικό έγκλημα και διαφορά στο Δημόσιο Τομέα*. Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας.

Χατζηκώστας, Κ. (2016). *Η καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα με τα μέσα του ποινικού δικαίου με έμφαση στην δωροδοκία ως κύρια μορφή διαφθοράς στην Ελλάδα*. Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος 197, 19^ο έτος. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σσ. 369-380

Ηλεκτρονικές

Βούλγαρης, Δ. (2020). *Οι πρόσφατες τροποποιήσεις στα άρθρα 33 επ. ΚΠΔ σχετικά με τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων*. Theartofcrime (No 9). Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου 2022 από https://theartofcrime.gr/wp-content/uploads/2020/11/20_VOULGARIS_TEYXOS_9.pdf

Κωνσταντινίδης, Α. (2019) *Προστατευόμενοι μάρτυρες και Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος*, ημερομηνία ανάρτησης 03/05/2019, Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου 2022 από

<https://www.sakkoulas.com/pinika-chronika/prostatevomenoi-martyres-kai-martyres-dimosiou-symferontos/>

Τριανταφύλλου, Γ. (2020). *Τα εγκλήματα διαφθοράς στον Δημόσιο Τομέα*. *Novacriminalia* (No 8), σσ. 8-9. Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου 2022, από <https://hcba.gr/wp-content/uploads/2020/02/NC-8.pdf>

Νομοθεσία

Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις».

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα» Ν. 4619/2019

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας» Ν. 4620/2019

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις» Ν. 4637/2019

Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4745/2020

Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4800/2021

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες επείγουσες διατάξεις» Ν. 4855/2021

Σύνταγμα της Ελλάδας, αρ. φύλλου 211/24-12-2019, ΦΕΚ τεύχος πρώτο

Εκθέσεις Διεθνών Οργανισμών

Συμβούλιο της Ευρώπης GRECO. Τρίτος Κύκλος Αξιολόγησης. Τρίτη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης για την Ελλάδα. Ποινικοποιήσεις. (19/06/2015).

Συμβούλιο της Ευρώπης GRECO. Τέταρτος Κύκλος Αξιολόγησης. Πρόληψη διαφθοράς βουλευτών, δικαστών και εισαγγελέων. Έκθεση Συμμόρφωσης για την Ελλάδα. Ποινικοποιήσεις. (18/10/2017).

Συμβούλιο της Ευρώπης GRECO. Έκθεση Παρακολούθησης της Έκθεσης ad hoc για την Ελλάδα (Κανόνας 34). (29/10/2020).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Παράρτημα της έκθεσης της ΕΕ για την καταπολέμηση της διαφθοράς στην Ελλάδα. (03/02/2014).

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.